

ABRAHÁM RUFUS – SPOLOČENSKÉ POSTAVENIE, VOJENSKÉ ZÁSLUHY A MAJETKOVÁ DOMÉNA (1278/1291 – 1326). ETNICKÝ A SOCIÁLNY PÔVOD ABRAHÁMA RUFUSA

Zdenko GÁLIK

SOŠ elektrotechnická
Sibírska 1
917 01 Trnava
zdeno1979@gmail.com

DOI: 10.17846/SHN.2018.22.1.27-57

GÁLIK, Zdenko. Abraham Rufus - his social status, military merit and property domain (1278/1291 - 1326). Ethnic and social origin of Abraham Rufus. The author deals with Abraham Rufus, one of the biggest landowners in the area of present southwestern Slovakia. He observes his fast career promotion, military merit and loyal services to the Hungarian king Andrew III. during his fights against both domestic and foreign enemies of the Hungarian kingdom in the end of 13th century. He also observes the relationship of Abraham Rufus to Matthew Czak. In his services Rufus presents himself as a loyal familiar. The author searches the property domain of Abraham Rufus, tries to reconstruct his relatives, mentions the ranks he achieved during the reign of Andrew III. The attention is focused on the relationship between the king Charles Robert and Abraham Rufus. In the conclusion of his study the author observes the division of Abraham Rufus's property among his four sons as well as the way they dealt with the property they were left.

Kľúčové slová: Abrahám Rufus; juhozápadné Slovensko; feudálna anarchia; kráľ Ondrej III.; kráľ Karol Róbert z Anjou; 13. - 14. storočie;

Keywords: Abraham Rufus; Southwestern Slovakia; Feudal Anarchy; King Andrew III.; King Charles Robert of Anjou; 13th - 14th Century;

Spomedzi prezývok, ktoré boli ovplyvnené farbou vlasov, prípadne pleti, patrila prezývka Červený/Ryšavý k veľmi častým. V rámci územia dnešného Slovenska je jej najstarším dokladom listina z roku 1214, kde sa spomína pri ohraničovaní zeme *Ďorok ležiacej v Nitrianskom komitáte Povša Červený (Ryšavý) ako splnomocnenec uhorského kráľa Ondreja II.¹ K veľmi významným jednotlivcom s touto prezývkou patrili Abrahám Rufus, Menoldov syn, objavujúci sa v prameňoch uhorskej proveniencie v rozmedzí rokov 1278/1291 - 1326. Je možné, že

* Hviezdička (*) pred slovom v texte označuje zaniknuté stredoveké dediny.

¹ MARSINA, Richard. Codex diplomaticus et epistolaris Slovaciae I. Bratislava: Veda, 1971, č. 188, s. 143. „... per pristaldum nostrum Rufum Pousa...“

prepožičal svoju prezývku aj vlastnému majetku.² V osade zvanej Bíň si postavil hrádok, ktorý spolu s príľahlou osadou dostal podľa neho aj svoje meno. Tento sa začal nazývať „*Rufum castrum*“, pričom po prvýkrát sa pod týmto názvom objavuje v roku 1297.³ Nemožno však prehliadnúť fakt, že Červeník sa spomína ako „*Rufum castrum*“ už počas života Abraháma Rufusa, čo je podľa Novákovej prikrátky čas na vznik a zaužívanie nového názvu, ktorý bol inšpirovaný menom majiteľa. A je možné, že Abrahám mohol dostať prímene Červený od hrádka Červeník.⁴

Meno Abrahámovho otca pôvodne znelo Meinold, prípadne Meinholdus; je starosaského pôvodu. Aj meno jeho brata Damu je saské, meno ďalšieho brata Synke pripomína saské meno Sinicho, Siniko, Sineke vo význame „*Sönchen*.“⁵ Majetky, ktoré vlastnil Abrahám Rufus a ktoré mohli byť získané predkami rodu, ležia v oblasti dnešného juhozápadného Slovenska. Sem prichádzali nemeckí hostia už pred tatárskym vpádom.⁶ V menšej miere mohli azda Sasi prichádzať roztrúsene aj do tejto oblasti. Je možné, že jeho meno pochádzalo zo stredného hornonemeckého dialektu. Socin totiž uvádza vo svojej monografii formu Mengoldus, Manegoldus, ktorá nie je nepodobná forme Menoldus.⁷ V každom prípade boli Abrahámovi predkovia nemeckého pôvodu.

Abrahám Rufus rozhodne nepochádzal z rodu Poznanovcov, nebol ani spríbuznený so svätajurskými a pezinskými grófmi a ani s ich príbuznými z Čeklísa (dnešné Bernolákovo), ktorí vymreli po meči v roku 1305. Považuje sa za zakladateľa rodu Oponických (Apponyi), a to cez svoju pravnučku Anglis, ktorá dostala v roku 1361 synovské práva, t. j. plné šľachtictvo. Narodil sa po roku 1250 v rodine nižšieho šľachtica Menolda, ktorý slúžil na Hlohovskom hrade.⁸ Podľa Lukačka Abrahám Rufus pochádzal z rodu hlohovských hradských jobagiónov a do služieb Matúša Čáka vstúpil už pred rokom 1290, prípadne najneskôr v roku 1290.⁹ O otcovi Abraháma Rufusa vieme, že bol pisárom.¹⁰ Určite bol gramotný, keďže označenie *notarius* sa spájalo so znalosťou latinského jazyka, listinného písma, práva a miestnych pomerov. Je teda pravdepodobné, že Menold bol v pisárskych službách tamojšieho pohraničného komitátu Hlohovec a nemusel

² LEHOTSKÁ, Darina et al. Hlohovec a jeho okolie. Bratislava: Obzor, 1968, s. 55.

³ WENZEL, Gustav. Codex diplomaticus arpadianus continuantus XII. Pest 1874, č. 489, s. 611. „... per viam, que vadit de Rufo castro ante ecclesia beati Petri apostoli...“ Po maďarsky sa tento hrádok nazýval „Verešvár“.

⁴ NOVÁKOVÁ, Mária. Najstaršie uhorské osobné mená a pomenovacia prax na Slovensku v 13. – 14. storočí. Dizertačná práca. Trnava: Trnavská univerzita v Trnave, 2010, s. 145.

⁵ NOVÁKOVÁ, ref. 4, s. 112-113.

⁶ Príkladom môže byť Trnava, pri ktorej vlastnil Abrahám Rufus Voderady. MAREK, Miloš. Cudzie etniká na stredovekom Slovensku. Martin: Matica slovenská, 2006, s. 81 a 131-132.

⁷ SOCIN, Adolf. Mittelhochdeutsches Namenbuch: nach oberrheinischen Quellen des zwölften und dreizehnten Jahrhunderts. Bazilej: Verlag von Helbing & Lichtenhahn, 1903. s. 27-28.

⁸ DUCHOŇ, Michal – TURCSÁNYI, Juraj et al. Bernolákovo 1209 – 2009. Dejiny obce. Bernolákovo: Obec, 2009, s. 40.

⁹ LUKAČKA, Ján. Matúš Čák Trenčiansky. Bratislava: Veda, Historický ústav Slovenskej akadémie vied, 2016, s. 88-89, 140.

¹⁰ WENZEL, Gustav. Codex diplomaticus arpadianus continuantus X. Árpádkori új okmánytár. Budapest 1873, č. 92, s. 135. „... comitis Abraam filii Menoldi notorij sint...“

byť hradským jobagiómom, ako sa domnieva Lukačka. Menold, otec Abraháma Rufusa, sa prvýkrát spomína v roku 1217 ako vlastník dediny *Berín ležiacej blízko Dudváhu v metácii zaniknutej dediny *Burín, ktorú daroval kráľ Ondrej II. komesovi Pavlovi a Jakubovi.¹¹

Prvá písomná zmienka o komesovi Abrahámovi Rufusovi pochádza z roku 1278. Tu sa spomína ako zmierovací sudca v prípade, ktorý sa týkal vraždy, spoločne s komesom Abom, synom Abu.¹² Nasledujúcich 12 rokov však pramene o Abrahámovi Rufusovi mlčia, a to až do roku 1291.

Abrahám Rufus v priazni posledného Arpádovca Ondreja III. a budovanie jeho majetkovej domény

Nástupom Ondreja III. po smrti Ladislava IV. na uhorský trón v roku 1290 svitla Uhorsku nádej na zmenu. Po dlhých rokoch sa našiel niekto, kto by mohol zlepšiť stav feudálnou anarchiou zmietanej krajiny. Nedokázal však poraziť odbojných veľmožov. Ondrej III. vydal hneď na začiatku svojej vlády zákony, ktorými chcel posilniť svoju moc na úkor oligarchov. Bolo však od neho veľmi naivné domnievať sa, že sa veľmoži budú podriaďovať. Rabovanie a pustošenie majetkov sa ešte zintenzívnilo, čo malo najväčší vplyv na uhorskú cirkev a obyvateľstvo.¹³ Skupiny veľmožov navzájom súperili o moc. Situáciu ešte viac zhoršovali vpády zahraničných nepriateľov, akým bol i rakúsky a štajerský vojvoda Albrecht Habsburský. A práve v tomto období sa dostáva do popredia Abrahám Rufus.

Dňa 24. 6. 1291 uhorský kráľ Ondrej III. vydal 2 listiny týkajúce sa Abraháma Rufusa. Prvou listinou daroval do doživotného vlastníctva komesovi Abrahámovi Rufusovi celý Holíčsky komitát a všetky s ním súvisiace práva za preukázané verné služby pri ochrane hraníc Uhorského kráľovstva v boji proti rakúskemu a štajerskému vojvodovi Albrechtovi Habsburskému, synovi rímskeho kráľa Rudolfa. V tomto boji zahynulo aj päť Abrahámových pokrvných príbuzných.¹⁴ Druhou listinou daroval kráľ Ondrej III. Abrahámovi do dedičného vlastníctva dedinu patriacu kedysi synom Una, ktorí boli bratislavskými hradskými jobagiómi – zaniknuté Únovce (dnes časť obce Kajal), a zem Ondreja, syna Benedikta, ktorý

¹¹ MARSINA, ref. 1, č. 216, s. 170. „... hinc tend[it ad villam Mynolth nomine Beren] versus meridiem; hinc transit aquam Duduag et transit procedendo iuxta Beren villam Moynolth memorati...“

¹² FEJÉR, Georgius. Codex diplomaticus Hungariae ecclesiasticus ac civilis V/2. Budae 1829, s. 476. „... tandem per arbitrium et --- proborum virorum, videlicet comitis Abee, filii Abee, et comitis Abraam Rufi...“

¹³ KRISTÓ, Gyula. Magyarország története 895 – 1301. Budapest: Osiris Kiadó, 2006, s. 272.

¹⁴ KAMMERER, Emericus. A Pécz – nemzetség Apponyi – agának az apponyigrófok levéltárában őrizett oklevelei I. Budapest 1906, č. 11, s. 17. „... comitatum de Wywar ipsi comiti Abraam ad vitam suam contulimus tenendum et habendum; volentes, quod iura omnia et proventus ipsius comitatus, donec vivet, percipere integraliter valeat et habere...“ BORSA, Imre – SZENTPÉTERY, Emericus. Regesta regum stirpis Arpadianae critico – diplomatica, tomus II., volumina 4, Budapest: Akadémiai Kiadó 1987, č. 3730, s. 45. Niekedy v 2. polovici 12. storočia vznikol Ujvár – Novohrad. V 13. storočí je už sídlom komitátu a významným hospodárskym a správnym strediskom regiónu. IRŠA, Rudolf. Holíč – dejiny a súčasnosť. 1. časť. Dejiny do roku 1918 a pamiatky. Holíč: Mestský národný výbor, 1990, s. 8.

zomrel bez dedičov, zvanú Galanta, so všetkými právami a príslušenstvami.¹⁵ Albrecht Habsburský už v roku 1287 s pomocou bratislavských mešťanov dobyl Bratislavský hrad a v roku 1289 obsadil aj Trnavu, Šaštínsky hrad, časť Záhoria a dočasne mu patrili aj Svätý Jur a Pezinok. Uhorský kráľ Ondrej III. však nečakaným výpadom na Viedeň donútil Albrechta Habsburského stiahnuť svoje vojská z juhozápadného Slovenska a západnej časti Zadunajska.¹⁶ V roku 1291 Abrahám Rufus porazil rakúske oddiely pri Trnave a potom dobyl aj Šaštínsky hrad.¹⁷

Už v roku 1292 rozšíril Abrahám Rufus svoje majetkové vlastníctvo o 1/2 dediny Horné Zelenice, ktorú kúpil od komesa Mórica z Bábu za 12 hrivien striebra. Komes Móric sa zároveň zaviazal brániť Abraháma Rufusa a jeho dedičov proti odporcom tohto aktu svojimi vlastnými výdavkami.¹⁸ Na jar roku 1292 sa páni

¹⁵ KAMMERER, ref. 14, č. 12, s. 19. „... quondam terram filiorum Wn, iobagionum castris Poseniensis, et terram Andree, filii Benedicti, decedentium sine herede, Galanta vocatas, cum omnibus suis iuribus et pertinentiis... ipsi comiti Abraam...“ BORSA - SZENTPÉTERY, ref. 14, č. 3729, s. 45. Originál v Magyar Nemzeti Levéltár - Országos Levéltár (MNL OL), názov fondu Diplomatikai fényképgyűjtemény (DF), MNL OL DF 271 929. Sedlák predpokladá, že časť Galanty patriacej Ondrejovi, synovi Benedikta, ktorý zomrel bez dedičov, ležala vedľa Únoviec. Pri bezdetných synoch Una, ktorým patrila ďalšia časť Galanty, sa nehovorí, či táto časť bola ich dedičným majetkom alebo kráľovským. Táto časť Galanty ležala na východ od Hodova. SEDLÁK, Vincent. Od prvej písomnej správy do roku 1526. In NOVÁKOVÁ, Veronika - VÉGH, Andrej. Galanta. Bratislava: Obzor, 1987, s. 22.

¹⁶ MRVA, Ivan - SEGEŠ, Vladimír. Dejiny Uhorska a Slováci. Bratislava: Perfekt, 2012, s. 51-52. Pozri aj ŠIMONČIČ, Jozef. Dejiny Trnavy. Zväzok prvý. Trnava: Mesto Trnava, 2010, s. 91-92. S malou prestávkou Bratislavský hrad držali Rakúšania až do roku 1312, keď Bratislavu aj s hradom obsadili vojská kráľa Karola Róberta. HOLČÍK, Štefan - ŠTEFANOVIČOVÁ, Tatiana. Bratislavský hrad. Bratislava: Obzor, 1982, s. 38. Trvale sa však Bratislava vrátila Uhorsku až v roku 1322. FIALA, Andrej - ŠULCOVÁ, Jana - KRÚTKY, Peter. Bratislavský hrad. Bratislava: Alfa-press, 1995, s. 27. Už v roku 1285 sa Mikuláš z Kyseku spolu s bratmi a inými prívržencami zmocnil Bratislavského hradu. Podľa Keményho Matúš Čák oslobodil Bratislavský hrad, odkiaľ vyhnal Albrechtove vojská, okolo 25. 1. 1287. KEMÉNY, Lajos. Bratislavský hrad a podhradie. Bratislava: Albert Marenčin, vydavateľstvo PT, 2008, s. 57. Dátum dobytia Bratislavského hradu Matúšom Čákom od Albrechta Habsburského 25. 1. 1287 udáva aj Špiesz, ktorý dielo Keményho neuvádza v zozname použitej literatúry, a teda z neho ani nevychádza. ŠPIESZ, Anton. Ilustrované dejiny. Bratislava v stredoveku. Bratislava: Perfekt, 2001, s. 41. Podľa Bartla však Matúš Čák vyhnal rakúske vojsko z Bratislavy až v roku 1291. BARTL, Július. Hrad a podhradie v politických zápasoch posledných Arpádovcov. In HORVÁTH, Vladimír - LEHOTSKÁ, Darina - PLEVA, Ján. Dejiny Bratislavy. Bratislava: Obzor, 1982, s. 48. Aj Uličný uvádza, že rakúske vojská opustili Trnavu a Bratislavu až v roku 1291. ULICHNÝ, Ferdinand. Dejiny Slovenska v 11. až 13. storočí. Bratislava: Veda, 2013, s. 90. Aj iní slovenskí historici uvádzajú, že Bratislavu stratil Albrecht až v roku 1291. SEGEŠ, Vladimír - ŠEĎOVÁ, Božena. Pramene k vojenským dejinám Slovenska I/2. 1000 - 1387. Bratislava: Vojenský historický ústav, 2011, s. 237.

¹⁷ MARSINA, Richard et al. Dejiny Slovenska I. (do roku 1526). Bratislava: Veda, 1986, s. 239. Otázna je lokalizácia Šaštínskeho hradu. Sedlák predpokladal, že ten sa mohol nachádzať v okolí Lakšárskej Novej Vsi a Bílkových Humenec. SEDLÁK, Vincent. Die älteste Besiedlung des Komitates Bratislava. In Studia historica slovacica 18. Beiträge zur ältesten Besiedlung der Slowakei. Bratislava 1994, s. 53.

¹⁸ KAMMERER, ref. 14, č. 14, s. 21-22. „... medietatem terre Zyly vocate... prefatus comes Mauricius de Baby... confessus esse vendidisse ac dedisse, duodecim marcis... comiti Abrahamo Rufo, filio Meynoc, et per eum suis posteritatibus iure perpetuo et irrevocabiler possidendam...“ GYÖRFFY, György. Az Árpád-kori Magyarországi történeti földrajza IV. Liptó, Maramaros, Moson, Nogysziget, Nógrád, Nyitra, Pest és Pilis megye. Budapest: Akadémiai Kiadó, 1998, s. 345, 489.

z Kyseku, nespokojní s výsledkami Hainburského mieru, vzbúrili proti kráľovi Ondrejovi III. a Mikuláš Héder s vojskom obsadil Bratislavu. Onedlho nato ho však odtiaľto vyhnali vojenské oddiely vedené Matúšom Čákom, jeho verným familiárom Abrahámom Rufusom a bratislavským richtárom Hertlinom.¹⁹

V nasledujúcom roku (1293) predstúpili pred Bratislavskú kapitolu komes Ivánka, syn Legga, a Abrahám Rufus už ako bratislavský podžupan. Komes Ivánka, Abrahámov príbuzný, daroval Abrahámovi z lásky k nemu ako pokrvnému príbuznému svoj majetok *Berín (zaniknutá dedina, dnes súčasť obce Žihárec v Bratislavskom komitáte) so všetkými jeho príslušenstvami a úžitkami do dedičného vlastníctva. Tento majetok získal komes Ivánka ešte od uhorského kráľa Ladislava IV. za bližšie nešpecifikované zásluhy a verné služby.²⁰ Spomenuli sme už fakt, že v roku 1217 sa uvádza ako vlastník tejto dediny Abrahámov otec Menold. To by mohlo znamenať, že Ivánka bol príbuzným Abraháma z otcovej strany. Dedina *Berín sa spomína v závere metácie z roku 1297, kde sa postupne spomínajú zeme Mostová, Vozokany a dedina *Berín.²¹ Túto zem tak možno lokalizovať do priestoru južne od dnešných dedín Horné a Dolné Saliby. V roku 1297 sa dostavil Abrahám Rufus osobne pred kráľa Ondreja III. a požiadal ho o potvrdenie listiny Bratislavskej kapituly o darovaní majetku *Berín. Kráľ Ondrej III. Abrahámovej žiadosti, zväziac jeho verné služby, vyhovel. V doklade sa Abrahám Rufus uvádza ako „*hlavný taverník palatína a bratislavského župana Matúša*“.²² Dňa 13. 1. 1303 sa dostavili osobne pred Bratislavskú kapitolu Abrahám Rufus, píšuci si pri svojom mene už prídomok z Branča (*Abraam Ruffo de Berench*), a komes Ivánka, syn Leega, spolu so svojím synom Mikulášom. Abraham Rufus vyplatil komesovi Ivánkovi veno jeho starej mamy i matkinu štvrtku prislúchajúcu z časti dediny Galanta (*de terra Galantha*).²³ V podstate sa ponúkajú dve možnosti: prvá, že Ivánkova matka bola Abrahámovou sestrou. Ivánka spolu so svojím bratom Štefanom, vtedy ešte ako jobagióni Bratislavského hradu, vystupujú v prameňoch uhorskej proveniencie už v roku 1269, keď žiadali od uhorského kráľa Bela IV. rozšírenie svojho užívaného majetku.²⁴ To znamená, že Abrahám a Ivánka boli približne rovnako starí a patrili do rovnakej generácie. Z toho vyplýva, že Ivánkova matka mohla byť Abrahámovou tetou, respektíve

¹⁹ MRVA – SEGEŠ, ref. 16, s. 52. Pozri aj KRISTÓ, Gyula. Csák Máté tartományúri hatalma. Budapest: Akadémiai Kiadó, 1973, s. 57.

²⁰ KAMMERER, ref. 14, č. 15, s. 23. „... comes Iwanka... quondam terram Beren vocatam, cum omnibus suis utilitatibus et pertinentiis... ipsi comiti Abraam perpetualiter... ob amorem lineae consanguinitatis, proximitatisque dilectionem...“

²¹ KAMMERER, ref. 14, č. 22, s. 41. „... unde tendit versus occidentem iuxta eandem terram Kyrch, et per illam metam venit ad terram Vezekeen nuncupatam, et ibi est una meta Bokler vocata, a qua transit ad terram Beren nominatam...“

²² KAMMERER, ref. 14, č. 20, s. 33. „... Abraam, magister tavarnicorum Mathei palatini, comitis Poseniensis et iudicis Cumanorum...“

²³ SEDLÁK, Vincent. Regesta diplomatica nec non epistolariae Slovaciae I. Bratislava: Veda, 1980, s. č. 179, s. 102. KNAUZ, Ferdinandus. Monumenta ecclesiae Strigoniensis II. Strigonii 1882, č. 557, s. 517.

²⁴ WENZEL, Gustav. Codex diplomaticus arpadianus continuantus VIII. Pest 1870, č. 158, s. 234-235. „... quod Iwanka et Stephanus filij Leek iobagiones castris Poseniensis...“

sestrou jeho otca Menolda a ich matkou bola spomenutá stará matka Abraháma a Ivánku.

Ako bratislavský podžupan (*comes curialis Posoniensis*) vystupuje Abrahám Rufus v prameňoch v období 30. 11. 1293 – 19. 10. 1296. Bratislavským županom bol vtedy práve Matúš Čák, syn Petra.²⁵ Viac ako 15 rokov bol Matúšovým hlavným taverníkom.²⁶ Z titulu svojho úradu bratislavského podžupana vydal aj viacero listín.²⁷ Bratislavským podžupanom sa stal dokonca vyše mesiac pred svojou nobilitáciou. Viac sa o vojenských zásluhách Abraháma Rufusa dozvedáme z listiny vydanej 18. 1. 1294 kráľom Ondrejom III., ktorý ho spolu s jeho príbuzným Šimonom, synom Vydu, rovnako aj ich potomkov a dedičov vyňal z postavenia jobagiónov Hlohovského hradu (*castrum nostri de Golgoch*) a povýšil do „spoločenstva skutočných šľachticov nášho kráľovstva..., aby sa tešili tým istým výhodám šľachticstva, ako majú to šťastie ostatní šľachtici nášho kráľovstva bojujúci pod kráľovskou zástavou.“ Abrahám preukázal verné a horlivé služby a udatnosť v bitke pri Trnave (*iuxta civitatem Tyrnensem*) proti rakúskemu a štajerskému vojvodovi Albrechtovi Habsburskému, kde zajal mnohých nepriateľských vojakov a získal i viaceré nepriateľské zástavy, ktoré poslal Ondrejovi III. na znak víťazstva; za udatnosť, ktorú preukázal pri dobýjaní Šaštínskeho hradu (*castrum Saswar*) od Albrechta²⁸, a v neposlednom rade za pomoc Matúšovi Čákovi, správcovi kráľovských stajní (hlavnému kráľovskému povozníkovi), pri dobýjaní Bratislavského hradu (*castrum Posoniense*) s nasadením vlastného života. Tu bol Abrahám ťažko zranený, istý jeho služobník bol zabitý a 50 iných jeho služobníkov „ukrutne“ zranených.²⁹ Podotýkam, že hradskí jobagióni zastávali nižšie veliteľské funkcie na hrade, tvorili posádku hradu, zúčastňovali sa, na rozdiel od kráľovských servientov, aj na zahraničných vojenských výpravách a vykonávali funkcie v hradskej správe.³⁰ Pre Abraháma Rufusa bolo rozhodnutie kráľa Ondreja III. povýšiť ho ako svojho verného služobníka do šľachtického stavu nepochybne veľmi

²⁵ ZSOLDOS, Attila. Magyarország világi archontológiája 1000 - 1301. (Secular Archontology of Hungary, 1000 - 1301.) História, MTA Történettudományi Intézet. Budapest 2011, s. 186, 281.

²⁶ LUKAČKA, ref. 9, s. 89. V roku 1296 vydal Abrahám Rufus listinu, kde sa tituluje ako „Comes Abraam Rufus, filius Meynolth, curialis comes castrum Posoniensis et magister tauernicorum comitis Mathei palatini, comitis Posoniensis et iuducis Cumanorum“. FEJÉR, Georgius. Codex diplomaticus Hungariae ecclesiasticus ac civilis VII/2. Budae 1832, s. 195.

²⁷ Pozri napr. WENZEL, Gustav. Codex diplomaticus arpadianus continuatus V. Pest 1864, č. 91, s. 144-145 a č. 92, s. 146. KNAUZ, ref. 23, č. 382, s. 382. MNL OL DF 226 598. MNL OL DF 273 797. Pozri aj poznámku č. 19.

²⁸ Šaštínsky hrad dobyl od Albrechta Habsburského na prelome rokov 1293 – 1294 a odovzdal ho do rúk kráľa Ondreja III. LUKAČKA, ref. 9, s. 88-89.

²⁹ BORSA - SZENTPÉTERY, ref. 14, č. 3960, s. 128. Slovenský preklad listiny pozri v DVOŘÁK, Pavel. Pramene k dejinám Slovenska a Slovákov III. V kráľovstve svätého Štefana. Vznik uhorského štátu a čas arpádovských kráľov. Bratislava: Literárne informačné centrum, 2003, č. 141, s. 273-274 a v SEGEŠ - ŠEĎOVÁ, ref. 16, č. 45, s. 147-148.

³⁰ Nachádzame ich v prameňoch 12. a predovšetkým 13. storočia vo viacerých funkciách, ktoré mali súvis s hradskou správou a najmä vojenstvom. Išlo o úrady rôzneho významu: napríklad podžupan (*comes curialis*), veliteľ vojska (*maior exercitus, dux exercitus*), kastelán hradu (*comes castrum*), veliteľ hlásnikov (poslov) (*maior preconum, archipreco*) a podobne. LYSÁ, Žofia. Bratislava na ceste k privilegiu 1291. Štúdie k dejinám mesta Bratislavy v 13. storočí. Bratislava: Historický ústav SAV, 2014, s. 35.

významné, lebo posilnilo jeho právne a sociálne postavenie. Abrahám Rufus nebol určite radovým hradským jobagiómom. Stačí uviesť fakty, že viedol uhorské vojsko v bitke proti rakúskemu a štajerskému vojvodovi Albrechtovi, mal početných servientov, pomerne rozsiahly majetok, ktorý sa od roku 1291 vďaka priazni kráľa Ondreja III. neustále rozrastal, stal sa bratislavským podžupanom či pôsobil ako zmierovací sudca (arbiter), a to všetko ešte pred jeho nobilitovaním za šľachtica, ktoré sa uskutočnilo 18. 1. 1294.

V ten istý deň (18. 1. 1294) vydal Ondrej III. ešte jednu listinu pre Abraháma Rufusa. Na jej základe dostal Abrahám do dedičného vlastníctva časť osady Hlohovec spolu s mýtom, ktoré sa tu zvyklo vyberať, a so všetkými úžitkami a príslušenstvami. Darované územie v doklade uvádzajú ako „zem kráľovského hradu Hlohovec vedľa Váhu, na ktorej bol kedysi hrad postavený a kde kedysi sídlili kráľovskí hradní služobníci, zvanú Hlohovec, spolu s mýtom, ktoré sa na tomto mieste zvyklo vyberať“³¹. V donačnej listine na Hlohovec z roku 1294 sa u komesa Abraháma, syna Menolda, zdôrazňujú veľké zásluhy Abraháma Rufusa, mlčí sa však o jeho predošlom majiteľovi Abovi. To dalo Lehotskej podnet k úvahe, že dve donácie (t. j. jedna pre Abu v roku 1276³² a druhá pre Abraháma Rufusa v roku 1294) sa týkajú dvoch častí osady, čomu by nasvedčovala aj zmienka o dvoch trhoviskách spomínaných v roku 1276. Podľa toho by jednu časť predstavovala osada kráľovských hostí, druhú osada poddaných kráľovského hradu, ktorá s ním bola bližšie spojená a ktorá predstavovala vlastné poddanské podhradie tohto hradu.³³ Už tu sa vlastne črtá zárodok vývinu dvoch Hlohovcov, a to Starého a Nového, aj keď sa s týmto pomenovaním stretávame až neskoršie.

Postupne sa stal Abrahám jedným z najväčších pozemkových vlastníkov na území dnešného juhozápadného Slovenska. V roku 1294 sa dostal komes Abrahám do sporu s komesom Abom, synom komesa Abu, pre dedinu Bín (presnejšie *Edušov Bín, dnešný Červeník), ktorú si Abrahám Rufus kúpil. Aba totiž ako jeho bezprostredný sused bránil Abrahámovi vo vstupe do tejto dediny. Komes Aba bol vlastníkom susednej zeme, zvanej Veľké Kostolany (*Zenthwyd*). Výsledkom sporu bolo, že obe strany sa dohodli pred Nitrianskou kapitulou tak, že Aba napokon získal od Abraháma odľahlú časť jeho majetku Červeník za 10 hrivien striebra a Aba sa zaviazal, že Abrahámovi už viac ako sused

³¹ WENZEL, ref. 10, č. 92, s. 135-136. BORSA – SZENTPÉTERY, ref. 14, č. 3961, s. 128-129. FEJÉR, Georgius. Codex diplomaticus Hungariae ecclesiasticus ac civilis VI/1. Budae 1830, č. 288, s. 291-293. „... quondam terram castris nostri Golgoch iuxta fluuium Wag existentem, in qua quondam castrum constructum fuerat, et castrenses nostri residebant, Golgoch uocatam, simulcum tributo, quod ibidem exigi consuevit, aliisque suis vtilitatibus pertinencijs vniuersis...“ Porovnaj Lukačkov nesprávny preklad: LUKAČKA, ref. 9, s. 89, kde autor nesprávne uvádza, že kráľ Ondrej III. „... daroval Abrahámovi aj miesto, kde stál kráľovský hrad v Hlohovci, spolu so všetkými osadami, v ktorých sídlili kráľovskí hradčania Hlohoveckého hradu“.

³² Roku 1276 získal donáciou Aba, syn Abov, zvaný Eurnough, od kráľa Ladislava IV. Kumánskeho „zem kráľovských hostí“ – Hlohovec (Golgouch) – za verné služby. Listinu publikoval BORSA, Iván. Regesta regum stirpis Arpadianae critico – diplomatica II, 1272 – 1290, vol. 2 – 3. Budapest: Akadémiai Kiadó, 1961, č. 2678, s. 155-156. Prezývka Abu, syna Abovho, Eurnough je prepis maďarského výrazu Órnagy (latinsky maior speculatorum), teda veliteľ oddielov pohraničných strážcov, čo bola inak funkcia, s ktorou sa stretávame aj na Hlohovskom hrade.

³³ LEHOTSKÁ et al., ref. 2, s. 55.

prekážať nebude.³⁴ Abrahám súhlasil aj s tým, že ak by chcel predať zem *Edušov Bín, môže to urobiť iba Abovi – a ani Abrahám si nemohol zakúpiť žiadnu zem susediacu tak s jeho, ako i s Abovým majetkom.³⁵ Komes Aba tak mal evidentne záujem získať zem *Edušov Bín len pre seba. Podľa svedectva Bratislavskej kapituly kúpil Abrahám Rufus, bratislavský podžupan, v roku 1294 od Blažej, syna Juraja, jobagióna Bratislavského hradu, jeho sluhu Mikuláša, ktorého mal v dedičnom vlastníctve, za 4 hrivny striebra. Zároveň sa Blažej zaviazal brániť Abraháma vlastnými výdavkami v prípade, ak by sa ktokoľvek pokúsil vyhlásiť tento akt za neplatný.³⁶ Majetkový podiel v Žlkovciach (Zuk) pri Hlohovci získal Abrahám Rufus kúpou v roku 1295 od Petra, syna Jána, a jeho synov Mikuláša, Jána a Tiburcia.³⁷ Odpis listiny Nitrianskej kapituly z roku 1295, zachovaný v listine dvorského sudcu Štefana Bubeka z 10. 3. 1364, prináša zaujímavé zmienky o dnešnej dedine Červeník. Táto bola kedysi odcudzená a späť ju získal až Abrahám Rufus, pričom sa Šimon spolu so svojím synom Synkom (Synke) vzdali nárokov na tento majetok, za čo Abrahám Rufus prepustil Šimonovi kúriu v blízkosti Kostola sv. Jána. Abrahám Rufus a jeho príbuzný Šimon, syn Vydu, si rozdelili aj dedičnú dedinu svätého Jána Krstiteľa na dve časti.³⁸ Šimon dostal časť

³⁴ KAMMERER, ref. 14, č. 16, s. 23-25. „... quod ipse comes Aba in emptione, seu comparatione ipsius terre Edeuthbyny vocate... datis sibi decem marcis... quandam particulam de eadem terra separatam atque sequestratam, a parte terre ipsius comitis Abee Zenthwyd vocate... eidem comiti Abe reliquit perpetualiter possidendam...“

³⁵ KAMMERER, ref. 14, č. 16, s. 25. „Hoc tamen adiecto, quod si processu temporum, aliquo necessitatis articulo ingruente, ipse comes Abraham predictam terram Edeuthbyny nuncupatam venditioni vellet apponere, non nisi eidem comiti Abe predicto, tamquam vero vicino et commetaneo speciali, vendendi habeat facultatem; et amplius de vicinis terris, ipsi terre Edeuthbyny vocate hinc inde adiacentibus, si per quoscunque suos possessores venditioni exponerentur, nil ipse comes Abraham emere possit, nec in aliquem emptionis articulum se intromittat amplius et ulterius.“

³⁶ WENZEL, ref. 27, č. 64, s. 100. „... idem Blasius, quendam serum hereditarium Nicholaum nomine... eidem Abrahe Rufo, pro quatuor marcis... uendidisse est confessus...“

³⁷ LUKAČKA, Ján. Formovanie vyššej šľachty na západnom Slovensku. Bratislava: Minor, 2002, s. 73.

³⁸ Originál v Magyar Nemzeti Levéltár – Országos Levéltár (MNL OL), názov fondu Diplomatikai levéltár (DL), MNL OL DL 5165. „... que quidem terra Been olym fuit alienata et per eundem comitem Abraham reinventa super divisione dictus Symon et Synke filius eiusdem in persona omnium fratrum suorum relinquerent comiti Abraham et per eum suis heredibus herdumque successoribus... divisionem terre sancti Iohannis Baptiste... a litore fluvii Wag prope Rufum castrum...“ Dňa 28. 8. 1256 vydal kráľ Belo IV. listinu, ktorou daroval Alexandrovi, synovi Zotha, Sasinkovo. MARSINA, Richard. Codex diplomaticus et epistolaris Slovaciae II. Bratislava: Obzor, 1987, č. 535++, s. 371. V tomto dokumente sa spomína okrem iného aj Šimon, syn Vydu zo Svätého Jána (ac per Symonem, filium Vyda de sancto Iohanne), ktorý mal vykonať obchádzku majetkov Sasinkovo a Šalgočka. Ten istý Šimon, syn Vydu, sa spomína ako kráľovský splnomocnenec aj v roku 1274 v dvoch listinách kráľa Ladislava IV. Kumánskeho. WENZEL, ref. 3, s. 125. „... Simone filio Vyda de Sancto Iohanne...“ Metácia tejto dediny naznačuje, že dedina ležala vedľa dnešného Červeníka medzi Váhom a Dudváhom. Sídliisko dostalo svoj názov podľa kostola zasväteného sv. Jánovi Krstiteľovi, tunajší cintorín sa spomína v roku 1295. Urmínský predpokladá, že to bol v skutočnosti ostrov vo Váhu, meniaci svoj tvar, veľkosť a polohu. Dodáva, že zem svätého Jána Krstiteľa je dnes dobre identifikovateľná (na území dnešných fabriek Faurecia a Peter Vetter). Rozhodujúci je podľa neho fakt, že do začiatku 19. storočia tu stála kaplnka s rovnakým patrocíniom, ktorá bola zničená až veľkou povodňou na Váhu roku 1813.

od rieky Váh, Abrahám si ponechal časť zo strany Dudváhu. Dodávame ešte, že Lehotská stotožňuje zem svätého Jána Krstiteľa „so zemou, zvanou Hlohovec, ležiacou za Váhom“, ktorú prepustil pri majetkovej výmene Abrahám Rufus Abovi.³⁹ V prípade Abrahámovho hrádka v dnešnom Červeníku pravdepodobne išlo o menší nížinný hrádok s drevozemným opevnením, resp. o opevnenú kamennú obytnú vežu. Takéto hrádky v nížinnom prostredí zvykli byť situované na riečnych terasách a sprašových dunách ďalej od dediny.⁴⁰ Abrahámov hrádok podľa zmienky z roku 1295 ležal v blízkosti rieky Váh a v jeho blízkosti viedla aj akási veľká cesta.⁴¹ Domnievame sa, že stredoveký termín „*magna via*“ označuje významnejšie cestné spojenie.

Aj v roku 1296 pokračoval Abrahám Rufus vo zveľaďovaní svojich majetkov. Od jobagiónov Bratislavského hradu z Jelky (dnes v okrese Galanta) kúpil za 18 hrivien viedenských denárov ich dedinu Galantu ležiacu v Bratislavskom komitáte.⁴² Bratislavský podžupan Abrahám Rufus opäť zväčšil svoju majetkovú držbu v roku 1296. Vtedy kúpil od Udvara (*Wduor*), syna Juraja, zo Šale (*de Sala*) jeho dedičnú zem *Hrušov (*Kortuelus*), ktorá sa nachádzala v Bratislavskom komitáte, s výmerou 6 popluží za 30 hrivien viedenských denárov ťažkej váhy (kvalitnej akosti). Uvedená zem sa rozprestierala medzi inou zemou *Hrušov (dnes časť obce Slovenská Nová Ves), ktorá bola vlastníctvom Dominikových synov, od južnej strany a zemou Štefana od dediny Pác (*Paach*) zo severnej strany.⁴³ Z metácie je zrejmé, že cez dedinu *Hrušov tiekla rieka Pilava (dnes rieka Gidra, pravostranný prítok Dolného Dudváhu).⁴⁴

Dňa 19. 10. 1296 získal Abrahám Rufus, bratislavský podžupan, do dedičného vlastníctva niekdajší pohraničný komitát alebo dištrikt Holíč (*comitatum seu districtum Wyuar vocatum*) ležiaci pri rieke Morava (*iuxta fluvium Maraua*), ktorý pôvodne patrilo pod právomoc Bratislavského komitátu (*ad comitatum Posoniensem pertinentem*). Tento majetok bol vo vlastníctve Abraháma Rufusa síce už od roku 1291, ale bol len v doživotnom užívaní. Teraz ho Abrahám Rufus získal aj pre svojich potomkov. Doklad opäť spomína početné vojenské zásluhy Abraháma Rufusa, ktoré preukázal v boji proti domácim aj zahraničným nepriateľom posledného Arpádovca na uhorskom tróne Ondreja III. Abrahám Rufus

URMINSKÝ, Jozef. Šulekovo – Beregseg 1211 – 2011. 800 rokov od prvej písomnej zmienky. Hlohovec: Vlastivedné múzeum v Hlohovci, 2011, s. 7.

³⁹ LEHOTSKÁ et al., ref. 2, s. 59.

⁴⁰ HABOVŠTIAK, Alojz. Stredoveká dedina na Slovensku. Bratislava: Obzor, 1985, s. 122-124.

⁴¹ MNL OL DL 5165. „... quod prima meta ipsius terre que est hereditas eorumdem incipit ab litore fluvii Wagh prope Rufum castrum ubi est meta terrea que deinde de nemore exeundo pervenit ad arborem piri sylvestris iuxta magnam viam existentis...“

⁴² KAMMERER, ref. 14, č. 18, s. 28-30. „... Capitulum Posoniensis ecclesie... constitutis coram nobis nobili viro Abraam Rufo, curiali comite Posoniensi ex una parte, item... iobagionibus castri Posoniensis de Ilka ex altera... ipsi quandam possessionem ipsorum Galanta vocatam, in comitatu maioris Posonii existentem... dicto comiti Abrae Rufo, pro decem et octo marcis denariorum Viennensium perpetuo vendidissent possidendam...“ Išlo o severovýchodnú časť Galanty. SEDLÁK, ref. 15, s. 22.

⁴³ WENZEL, ref. 27, č. 103, s. 160.

⁴⁴ VARSÍK, Branislav. Slovanské (slovenské) názvy riek na Slovensku a ich prevzatie Maďarmi v 10. – 12. storočí. Bratislava: Veda, 1990, s. 28.

úspešne bojoval proti rakúskemu a štajerskému vojvodovi Albrechtovi, ktorý krátko po nástupe Ondreja III. na uhorský trón plienil uhorské pohraničie, a to oblasť Bratislavského komitátu, kam poslal celé svoje vojsko. Na znak svojho víťazstva Abrahám poslal kráľovi Ondrejovi III. nepriateľskú zástavu (*vexillum Teutonicorum*), ktorej sa tu zmocnil. Porážka Albrechta neodradila v jeho úmysloch bojovať proti Ondrejovi III. a Abrahám Rufus musel poraziť aj české vojenské oddiely, ktoré proti nemu Albrecht Habsburský poslal. Abrahám sa vyznamenal aj pri obrane akéhosi dreveného hrádku, ktorý napadli vojenské oddiely Albrechta. Tu Abrahám Rufus prišiel o 15 svojich ľudí, ďalších 53 bolo pri lukostreleckom útoku nepriateľa ťažko zranených. Medzi ďalšie Abrahámove vojenské úspechy patrilo aj dobytie Šaštínskeho hradu (*castrum Sasvar*) od rakúskeho a štajerského vojvodu Albrechta. Hrad potom Abrahám odovzdal kráľovi Ondrejovi III.⁴⁵ Týmto sa Abrahámove úspechy neskončili. Keď neverní synovia bána Henricha obsadili Bratislavský hrad (*castrum Posoniense*), magister Matúš Čák a Abrahám Rufus dobyli hrad späť, pričom Abrahám prišiel o 5 svojich služobníkov (servientov). Synovia bána Henricha sa však zmocnili aj Plaveckého hradu (*castrum Detreh*) na Záhorí. Aj tento hrad dobyl späť Abrahám, a to na príkaz svojho pána Matúša Čáka (*ex mandato et precepto magistri Mathei domini sui*).⁴⁶ Keď kráľ Ondrej III. spojil svoje sily s vojskom Albrechta v boji proti Jánovi a jeho bratom, synom bána Henricha, Abrahám sa zúčastnil spolu s inými šľachticmi Uhorského kráľovstva na boji pod hradom Kysek (*sub castro Kwzeg*), kde boli mnohí Jánovi servienti porazení a hrad Kysek dobytý.⁴⁷

Abrahám Rufus, vedomý si svojich verných služieb a početných zásluh, ktoré preukázal pri obrane Uhorského kráľovstva, predstúpil v roku 1297 pred kráľa Ondreja III. a požiadal ho o darovanie dedín po Unových synoch, ktorí zomreli bez dedičov. Išlo o dediny Galanta, Šúr a o *Slovenskú Dedinu (*Totfalu*)

⁴⁵ Bližšie o Šaštínskom (Holíčskom) komitáte píše STEINHÜBEL, Ján. Bratislavský komitát. In Historický časopis, 2012, ročník 60, s. 206-211. Podľa Steinhübela sa Šaštínsky hrad spomína v roku 1296 ako drevený hrad, ktorý v roku 1291 vydobyl od rakúskych oddielov bratislavský podžupan Abrahám Rufus, syn Menolda. STEINHÜBEL, ref. 45, s. 207. Z dokladu však nevyplýva, že by dobytie akéhosi dreveného hradu a jeho následná obrana pri útoku nepriateľa a dobytie Šaštínskeho hradu boli jedna a tá istá udalosť. „... ad expugnandum quoddam castrum ligneum, quod per comitem Abraam servabatur, destinasset, idem comes Abraam, non sine magna sui et suorum lesione, dictum castrum contra ipsos observavit, in quo quidem castro quinquaginta tres homines de suis exstitissent per ictus sagittarum lethaliter vulnerati, quindecim ibidem in conservatione ipsius castrum, per eosdem Teutonicos interemptis; preterea cum quoddam castrum nostrum Sasvar vocatum per Teutonicos detineretur occupatum, idem comes Abraam dictum castrum obtinuit ab eisdem, pro fidelitate nobis et corone regie debita, ad mandatum nostrum et preceptum ad manus nostras resignando...“ KAMMERER, ref. 14, č. 19, s. 30-33. Pozri aj FEJÉR, ref. 26, s. 195-196; BORSA – SZENTPÉTERY, ref. 14, č. 4088, s. 172.

⁴⁶ Doklad už nespomína, že Plavecký hrad neodovzdal Abrahám kráľovi Ondrejovi III., ale svojmu pánovi Matúšovi Čákovi. FÜGEDI, Erik. Vár és társadalom a 13. – 14. századi Magyarországon. Budapest: Akadémiai Kiadó, 1977, s. 122.

⁴⁷ KAMMERER, ref. 14, č. 19, s. 30-33. Pozri aj FEJÉR, ref. 26, s. 195-196; BORSA – SZENTPÉTERY, ref. 14, č. 4088, s. 172. Kráľ Ondrej III. dobýval Ivanov hrad Kysek od septembra do októbra 1296, neúspešný bol však pri obliehaní pevnosti Somogyvár patriacej Ivanovmu mladšiemu bratovi Mikulášovi. KRISTÓ, Gyula. Az Árpád-kor háborúi. Budapest: Zrínyi Katonai Kiadó, 1986, s. 153.

ležiacu vo východnej časti chotára Galanty. Všetky tieto dediny sa nachádzali v Bratislavskom komitáte. Kráľ Ondrej III. poveril vyšetrením veľkosti a kvality týchto zemí Bratislavskú kapitulou a kráľovského splnomocnenca Wyda, syna komesa Géča (*Geech*). Wyd zvolal všetkých majiteľov susedných zemí, pričom žiaden z nich nevyjadril námietky. Kráľ Ondrej III. opäť vyzdvihol Abrahámovu vernosť. V doklade sa okrem iného spomína, že keď vojaci rakúskeho a štajerského vojvodu Albrechta Habsburského postavili opevnenia (*munitiones*) a valy (*pugnacula*) nad kláštorami v dedinách Šaľa (*Salya*) a Diakovce (*Deaky*) určené na spustošenie Uhorského kráľovstva, Abrahám Rufus od nich oba kláštory získal späť. Tieto obnovil na svoje vlastné náklady a vrátil ich opátovi Kláštora sv. Martina v Pannonhalme a turčianskemu prepoštovi (*preposito de Turuch*) /dnes Kláštor pod Znievom/. O tomto šľachetnom Abrahámovom počine informoval panovníka ostrihomský arcibiskup Vladimír. Ondrej III. preto daroval spomenuté dediny Galanta, Šúr a *Slovenskú Dedinu spolu so všetkými úžitkami a príslušenstvami v tých istých hraniciach a medzníkoch, v akých patrili už synom Una, Abrahámovi Rufusovi do dedičného vlastníctva.⁴⁸

Druhá majetková transakcia medzi komesom Abom, synom magistra Abu, a Abrahámom Rufusom, synom Menolda, sa uskutočnila pred Nitrianskou kapitulou v roku 1297. Aba dal Abrahámovi celú osadu Sobotište (*totam possessionem suam Zobodischa*), ktorú kúpil ešte v roku 1251 od trenčianskeho župana Báša⁴⁹, ako aj kamenný hrad Branč (*cum castro lapideo Berench*), ktorý tu rod Abovcov postavil, so všetkými príslušenstvami.⁵⁰ Na druhej strane prepustil zase Abrahám Abovi svoje dediny Kľačany (*Kelechen*), Sasinkovo (*Saag*), Bojničky (*Boynch*), *Díč (*Guche*)⁵¹ bez kuriálneho pozemku pri svojej vinici a bez 20 jutár zeme

⁴⁸ KAMMERER, ref. 14, č. 22, s. 38-39. BORSA - SZENTPÉTERY, ref. 14, č. 4121, s. 182 a č. 4162, s. 195. MNL OL DF 271 932. „... predictas terras Galantha, Totfalu et Sur vocatas, cum suis utilitatibus omnibus et pertinentiis earundem, sub eisdem metis et terminis... comiti Abraam et suis heredibus, heredumque suorum successoribus... dedimus et contulimus iure perpetuo et irrevocabiler possidendas...“ Vznikla z toho ucelená metácia Galanty a Abrahám Rufus ucelil donáciou majetkový komplex v Galante. SEDLÁK, ref. 15, s. 22.

⁴⁹ Roku 1251 získala hlohovská vetva rodu Abovcov Sobotište (Zobodycha), ktoré dal niekedy pred rokom 1251 kráľ Belo IV., azda krátko po tatárskom vpáde, trenčianskemu županovi Bášovi (Baas). Sobotište, pôvodne majetok kráľovského hradu Baňa (Banka pri Piešťanoch), zahŕňalo rozsiahle územie medzi dnešnými lokalitami Senica, Myjava, Vrbové a Radošovce. Pre rodinu Bášovcov však toto rozsiahle vlastníctvo stratilo svoj význam vtedy, keď si vybudovali vlastné panstvo v okolí Uhroviac v Trenčianskej župe. LUKAČKA, Ján. Die Kontinuität der Besiedlung auf dem Gebiet des Komitats Nitra 9. – 13. Jahrhundert. In *Studia historica slovacica* 18. Beiträge zur ältesten Besiedlung der Slowakei. Bratislava 1994, s. 149. Keď dostal trenčiansky župan Báš od kráľa povolenie na predaj, spomenutý majetok predal magistrovi Abovi, synovi Abu, za 400 hrivien striebra. MARSINA, Richard. *Codex diplomaticus et epistolaris Slovaciae* II. Bratislava: Obzor, 1987, č. 374, s. 260-261.

⁵⁰ K vybudovaniu hradu Branč došlo zrejme už v 1. desaťročí po nadobudnutí majetku Abom. Dá sa tak usúdiť na základe nálezov keramiky a striebornej mince českého panovníka Přemysla Otakara II. z roku 1261, ktoré sa našli na podlahe najstaršej stavby hradu. NEŠPOR, Jaroslav. Hrad Branč. 1. časť. Dostupné na internete: <<http://www.dejinyzahoria.sk/2014/12/udalosti.html>>.

⁵¹ Podľa listiny z roku 1258 mala zo Sasinkova viesť cesta do *Díča a Bojničiek. MARSINA, ref. 38, č. 535++, s. 371. „... Kelechent et Dychy... Sag cum Dychy et Boymoch, ab inde vicinando Dychy... villam Dychy...“ Podľa 2. vojenského mapovania z roku 1838 bola dedina *Díč malá dedina

nad spomenutou vinicou. Okrem toho mu dal ½ osady Hlohovca, a to zem hradu z jednej strany Váhu (*terram Golgouch castris ex ista parte Waag*). Zem na druhej strane Váhu, nazývanú podobne – Hlohovec, si ponecháva sám pre seba aj s mýtom, ktoré vyberá Abrahám od ľudí prichádzajúcich od Červeníka (*de Rufo castro*) popod Kostol sv. Petra (*ecclesiam beati Petri apostoli*) cez Hlohovec.⁵² Abrahám dal Abovi i ďalšie osady, a to Veľké Kostoľany (*Keztelen*) nachádzajúce sa v chotári Šulekova⁵³, Gáň (*Gaan*), Galantu, kedysi patriacu synovi Una (*Un*), *Slovenskú Dedinu (*Thoutfalu*) ležiacu vo východnej časti chotára Galanty, ďalšiu časť Galanty (*aliam Galantam*), Šúr (*Sur*), *Berín (*Beren*), Voderady (*Vedered*) kúpené od akéhosi Michala, iné Voderady, ktoré mu daroval ešte uhorský kráľ, a *Hrušov (*Kurtuelus*)⁵⁴, kúpený od Petra a Hypolita (*Ipolito*), druhú zem *Hrušov, ktorú Abrahám kúpil od Ladislava, syna Tolvaja (*Tholwoy*), a iný *Hrušov, ktorý kúpil od istého Udvorosa (*Vduorus*). Komes Aba sa zaviazal, že ak by magistra Abraháma alebo jeho potomkov v držbe spomenutých majetkov a hradu niekto v budúcnosti obťažoval, Aba uvedie veci do pôvodného stavu na svoje vlastné výdavky a náklady.⁵⁵ Túto listinu si dal komes Aba, syn komesa Abu, potvrdiť u kráľa Ondreja III. už v roku 1300.⁵⁶ Na základe tejto majetkovej výmeny vytvoril komes Aba, syn magistra Abu, hradné panstvo Hlohovec, pričom od Abraháma Rufusa získal viacero dedín z okolia Hlohovca a z Bratislavského komitátu. To všetko svedčí o veľkosti a rozlohe chotára Sobotište⁵⁷, ako aj o dôležitosti hradu

s 5 domami. Nachádzala sa na západ od cesty Kľačany – Sasinkovo. JANKÓ, A. – OROSS, A. – TIMÁR, G. A második katonai felmérés 1819 – 1869. [DVD-ROM.] 1. vyd., Budapešť: HM Hadtörténeti Intézet és Múzeum Térképtára a Arcanum Adatbázis Kft., 2005, bez uvedenia strany.

⁵² Staršia literatúra bez odkazu na použitý prameň uvádza, že Kostol sv. Petra v Hlohovci sa spomína prvý raz v roku 1241 ako „ecclesia beati Petri“. FRAŇO, Jozef et al. Vlastivedný slovník obcí na Slovensku. I. zv., A – J. Bratislava: Veda, 1977, s. 417. ŠIMONČIČ, Jozef – WATZKA, Jozef. Dejiny Trnavy. Bratislava: Obzor, 1989, s. 439. Vzhľadom na to, že tento údaj sa nenachádza ani v Marsinovom Slovenskom diplomatári (2. diel), ani v Győrffyho Historickom zemepise Uhorska arpádovských čias, viažucom sa okrem iného k Nitrianskemu komitátu (IV. diel), možno považovať až rok 1297 za rok prvej hodnovernej písomnej zmienky o Kostole sv. Petra v Hlohovci.

⁵³ Západne od Šulekova ležali dnes už neexistujúce Kostoľany (*Kezthelen*), ktoré sa už v 2. polovici 13. storočia pretvorili na dve samostatné sídliská – Kostoľany a južne od nich Veľké Kostoľany (*Nogkeztlen*). Dosť presnú lokalizáciu oboch Kostolian nám umožnila metácia z roku 1353. LUKÁČKA, ref. 49, s. 155. Prvú písomnú zmienku o Šulekove (súčasť dnešného moderného Hlohovca) nájdeme v listine z roku 1211, v ktorej sa Šulekovo (*Beruczegu*) uvádza ako dedina ležiaca na ceste, ktorá vedie z dediny Udvorca (*Vdworc*). MARSINA, ref. 1, č. 168, s. 133. Šulekovo sa síce spomína už v listine uhorského kráľa Bela II. z roku 1138, avšak táto listina je falošná – vymyslená z historickej aj diplomatickej stránky. MARSINA, ref. 1, č. 78+++ , s. 76.

⁵⁴ Šimončič túto dnes už zaniknutú dedinu lokalizuje do chotára Voderád pri Trnave. ŠIMONČIČ, Jozef. Trnavský okres. In ŠIMONČIČ, Jozef – WATZKA, Jozef. Dejiny Trnavy. Bratislava: Obzor, 1988, s. 453.

⁵⁵ KAMMERER, ref. 14, č. 21, s. 34-36. WENZEL, ref. 3, č. 489, s. 611-612. GYÖRFFY, ref. 18, s. 146, 276, 354, 371.

⁵⁶ WENZEL, ref. 3, č. 518, s. 655-656. BORSA – SZENTPÉTERY, ref. 14, č. 4331, s. 253. MNL OL DL 1486.

⁵⁷ Podľa Varsika išlo o rozsiahly majetok, ktorý ohraničuje na východe rozvodie v Myjavskej pahorkatine a na severe až horný tok rieky Maliny, ktorá preteká Sobotišťom. VARSÍK, Branislav. Osídlenie Myjavy a Myjavskej pahorkatiny do začiatku 17. storočia. In Zborník Filozofickej fakulty Univerzity Komenského – Historica, 23, 1972, s. 123.

Branč.⁵⁸ V súvislosti s touto majetkovou výmenou sa vyskytli v slovenskej historiografii niektoré nepravdivé tvrdenia. Grófová tvrdí, že výlučným majiteľom Hlohovca sa stal po tejto majetkovej transakcii Aba.⁵⁹ Nie je to však pravda, pretože Abrahám Rufus si časť Hlohovca ponechal pre seba.⁶⁰ Lukačka píše, že Abrahám Rufus „od Abu Pekného (Krásneho) z Hlohovca získal výmenou roku 1297 kamenný hrad Branč za starý pohraničný komitátny hrad Hlohovec“⁶¹, čo tiež nie je pravda, pretože o Hlohovskom hrade⁶² sa v doklade nič nehovorí. Spomína sa len to, že Abrahám Rufus dal Abovi okrem iného aj zem Hlohovec, kde kedysi bývali hradčania, ktorá sa nachádzala pri rieke Váh.⁶³ Podľa nás mal Abrahám Rufus do roku 1297 svoje sídlo v dnešnom Červeníku, pretože v roku 1303 sa pri jeho mene už píše prídomok z Branča.⁶⁴

Spomenuli sme donáciu kráľa Ondreja III. z roku 1296, ktorou daroval Abrahámovi Rufusovi do dedičného vlastníctva Holíčsky komitát. Podľa Maslíkovej sa už v roku 1297 Abrahám musel pravdepodobne pod nátlakom vzdať Holíča v prospech Matúša Čáka a jeho mladšieho brata magistra Čáka. V roku 1299 totiž kráľ Ondrej III. nariadil bratislavskému županovi Demeterovi, aby na čele kráľovského vojska dobyl Holíčsky hrad, ktorý bol v rukách Matúša Čáka. Autorka nesprávne predpokladá, že k týmto okolnostiam prispel aj fakt, že Matúš Čák sa zmocnil väčšiny majetkov po vymretí Alexandrovej línie grófov zo Svätého Jura a Pezinka z rodu Poznanovcov.⁶⁵ Poukázali sme už na to, že Abrahám Rufus z tohto rodu nepochádzal.

⁵⁸ Viac k dejinám hradu Branč a k jeho jednotlivým vlastníkom pozri PÁL, Engel. *Magyarország világi archontológiája 1301 – 1457. I.* Budapest: MTA Történettudományi intézete, 1996, s. 277.

⁵⁹ GROFOVÁ, Mária. Hlohovec a rod Ilockých. In *Forum historiae* [online]. 2008, č. 2 [Mestá a šľachta, mešťania a šľachtici], s. 2. Dostupné na internete: <http://www.forumhistoriae.sk/FH2_2008/texty_2_2008/Grofova.pdf>.

⁶⁰ KAMMERER, ref. 14, č. 21, s. 35. „... excepta et exempta terra sua ultra Waag similiter Golgouch vocata et absque tributo...“

⁶¹ LUKAČKA, ref. 9, s. 89.

⁶² Je možné, že Hlohovský hrad bol výrazne poškodený a nebol preto ani predmetom výmeny. V relatívne krátkom časovom úseku bol Hlohovský hrad v rokoch 1271 a 1273 dvakrát dobytý vojskom českého kráľa Přemysla Otakara II. Iste pri dobýjaní utrpel samotný hrad rozsiahle poškodenie. Pevnostný systém Uhorského kráľovstva v konfiniu bol v rokoch 1271 a 1273 vystavený náročným skúškam a zrejme sa neosvedčil. Výrazne poškodený pohraničný Hlohovský hrad a azda nezaujím uhorského kráľa Ladislava IV. obnoviť ho v čo najkratšom čase viedli k donácii Hlohovca roku 1276 pre Abu, syna Abovho, zvaného Eurnough. GÁLIK, Zdenko. Hlohovec vo víre vojenských udalostí po páde Veľkej Moravy do konca 13. storočia. In *Vojenská história*, 2016, č. 2, s. 18-19.

⁶³ KAMMERER, ref. 14, č. 21, s. 35. „... preterea terram Golgouch castrensium ex ista parte Waag...“

⁶⁴ Pozri poznámku č. 23.

⁶⁵ MASLÍKOVÁ, Ľudmila. Vývoj osídlenia a mestotvorný proces v najzápadnejšej časti Nitrianskej stolice do začiatku 15. storočia. In *Historia Nova. Dejiny prístupné všetkým* [online]. Bratislava: Filozofická fakulta Univerzity Komenského – Katedra slovenských dejín, 2013, s. 63. Dostupné na internete: <https://fphil.uniba.sk/fileadmin/fif/katedry_pracoviska/ksd/h/Hino6d.pdf>. Bratislavskému a zvolenskému županovi Demeterovi sa podarilo dobyť v roku 1299 iba hrad Holíč. LUKAČKA, Ján. Trnava a Matúš Čák Trenčiansky. In *Trnava a počiatky stredovekých miest. Pamiatky Trnavy a Trnavského kraja 12.* Trnava: Mesto Trnava – Krajský pamiatkový úrad Trnava, 2009, s. 67. Porovnaj údaje od toho istého autora: LUKAČKA, Ján. *Holíč v stredoveku.* In IRŠA, Rudolf. *Holíč. Príbeh nášho mesta: dejiny do roku 1945.* Holíč: Mesto Holíč, 2014,

Dohoda medzi Abrahámom Rufusom a Abom, synom Abu, poukazuje na majetky, ktoré mohol Abrahám Rufus nadobudnúť na základe donácií kráľa Ondreja III. a ktoré sa dodnes nezachovali. Pravdepodobne už pred rokom 1290 Abrahám Rufus mohol vlastníť Kláčany, Sasinkovo, *Díč, Bojničky a Gáň, pričom ich mohol získať na základe donácií. Zrejme pred rokom 1290 kúpil časť Voderád pri Trnave, inú časť dostal od kráľa (doklad nespomína jeho meno). Kúpou získal aj *Hrušov, privilégiá uhorských kráľov z rodu Arpádovcov mal na Šintavu a *Unovce, azda na základe donácií vlastnil aj Veľké Kostoľany v chotári Šulekova pri Hlohovci, Červeník a časť Hlohovca (nepatrila Hlohovskému hradu a bola odlišná od zeme, ktorú dostal v roku 1294 od kráľa Ondreja III.). Tieto majetky ležali blízko seba v Nitrianskom a Bratislavskom komitáte a mohli byť rodovými majetkami, darovanými už jeho otcovi Menoldovi, o čom však nemáme zachované žiadne pramene. V Tekovskom komitáte vlastnil jediný majetok, a to Kršteňany, ako na to ešte poukážem. Takto sa Abrahámovi Rufusovi podarilo do roku 1300 získať donáciami kráľa, darom príbuzného, výmenou či kúpami viaceré majetky nachádzajúce sa v Nitrianskom a Bratislavskom komitáte. Je nepochybné, že za postupom Abraháma od jobagióna Hlohovského hradu do radov šľachty a za ziskom viacerých majetkov stoja práve Abrahámove vojenské veliteľské schopnosti, úspechy pri obrane krajiny pred zahraničným či domácim nepriateľom a verné služby preukázané uhorskému kráľovi Ondrejovi III. Svoju úlohu určite zohral aj fakt, že prinajmenšom od roku 1290 bol Abrahám Rufus familiárom Matúša Čáka.

Majetkovou akvizíciou Abraháma Rufusa po roku 1300 sa stala dedina Mierovo na Žitnom ostrove. Pred Bratislavskú kapitolu sa dostavili osobne komes Abrahám, syn komesa Abraháma, zo Svätého Jura (*de Sancto Georgio*), ktorý zastupoval aj svojich synov Tomáša a Šebeša (*Sebees*), a Abrahám Rufus, syn Menolda. Abrahám zo Svätého Jura predal svoju dedinu Mierovo (*Beeke*) na Žitnom ostrove (*Challoukuz*), ktorá sa nachádzala v blízkosti akejsi dediny Cheturtuk, so všetkými jej úžitkami Abrahámovi Rufusovi za 500 hrivien striebra, čo bola na tú dobu slušná suma peňazí. Abrahám Rufus v minulosti preukázal služby Abrahámovi zo Svätého Jura a jeho bratovi. Na predaji sa zúčastnili aj susedia dediny Mierovo, a to komes Farkaš a jeho brat Peter z Oľdze (*de Ougya*), Ondrej a Mikuláš, synovia Ondreja (*Endre*).⁶⁶ Zaujímavý je fakt, že medzi rokmi 1305 – 1307 kúpil Bernolákovo Matúš Čák od grófa Abraháma. Bernolákovský hrad ovládal dôležité prístupové cesty do Bratislavy a bol dôležitým obranným bodom⁶⁷ Dedina Mierovo bola predtým súčasťou bernolákovského hradného

s. 57, kde autor uvádza, že Holíčsky hrad sa bratislavskému županovi Demeterovi v roku 1299 dobyť nepodarilo pre tvrdý odpor jeho obrancov. Naopak, mnohí kráľovskí vojaci boli pri útoku naň zabití. V každom prípade Abrahám Rufus o hrad Holíč prišiel už krátko po jeho darovaní do dedičného vlastníctva, ktoré sa uskutočnilo v roku 1296. Azda už v priebehu nasledujúceho roku 1297 musel hrad pod nátlakom odovzdať svojmu pánovi Matúšovi Čákovi a jeho mladšiemu bratovi magistrovi Čákovi.

⁶⁶ SEDLÁK, ref. 23, č. 402, s. 187. KNAUZ, ref. 23, č. 602, s. 562-563. KRISTÓ, Gyula. Anjou-kori oklevéltár II. 1306 – 1310. Documenta res hungaricas tempore regum Andegavensium illustrantia II. 1306 – 1310. Budapest – Szeged 1992, č. 6, s. 10-11.

⁶⁷ DUCHOŇ – TURCSÁNYI, ref. 8, s. 39.

panstva. Je možné, že Abrahám Rufus bol kastelánom v službách Matúša Čáka práve na hrade Bernolákovo.⁶⁸ V roku 1307 sa uskutočnila obchôdzka chotárnych hraníc zakúpeného majetku Mierovo. Abraháma Rufusa voviedol do jeho nového majetku Mierovo zástupca Bratislavskej kapituly komes Kompurd (*Compurd*) ako splnomocnenec bratislavského podžupana, a to za prítomnosti Hambatoného a Richarda, bratislavských mešťanov (*civibus Posoniensibus*), a komesa Jakuba Veľkého, pričom žiadny zo susedov dediny Mierovo neprotirečil.⁶⁹

Dôležitá majetková výmena sa uskutočnila v roku 1309. Podľa listiny z 19. 8. 1309 si komes Abrahám Rufus v zastúpení svojím služobníkom Michalom, synom Bodou, zo Žitného ostrova (*de Chollokuz*) na jednej strane a Matúš, syn Petra, predtým palatína, spoločne so svojím synom, magistrom Matúšom, na strane druhej vzájomne vymenili majetky. Abrahám Rufus musel prepustiť Matúšovi Čákovi svoj kamenný hrad Branč (*castrum Berench*), za čo dostal tri dediny ležiace v Nitrianskom komitáte: Piešťany (Pechen) ležiace pri Váhu (*circa fluvium Waag*), ktoré kedysi patrili hradu Čachtice (*castrum Chehte*), Drahovce (*Daraag*) ležiace pri rieke Váh od trnavskej strany, ktoré predtým patrili akémusi Mikulášovi, a Lukáčovce (*Lakach*), ktoré kedysi vlastnil Erney z Kostolného Seku (*de Zeeg*).⁷⁰ Je jasné, že tri dediny za hrad Branč, ktorý Abrahám Rufus získal ešte od rodu Abovcov v roku 1297 spolu so všetkými príslušenstvami, je málo. Domnievame sa, že výmena bola iniciovaná pod nátlakom Matúša Čáka, ktorý sa rozhodol zmocniť hradu Branč aj napriek tomu, že patril jeho vernému familiárovi. Abrahám Rufus sa napokon na majetkovej výmene pred križiackym konventom v Ostrihome radšej ani nezúčastnil. Matúš Čák sa chcel zmocniť tohto dôležitého a nepochybne strategicky umiestneného hradu. Hrad Branč totiž spolu so sieťou ďalších pohraničných hradov chránil cesty prechádzajúce cez Karpaty na Moravu. Týmto aktom sa skončili dobré časy Abraháma Rufusa po boku Matúša Čáka.⁷¹

Abrahám Rufus ako zmierovací sudca (arbiter)

Abrahám Rufus bol nepochybne vážnou a vplyvnou osobou. V prvých dvoch desaťročiach 14. storočia sa objavuje v listinách Bratislavskej kapituly ako arbiter/sprostredkovateľ uzmierenia v rôznych sporoch, na rozsúdenie ktorých si ho zrejme vyberali samotné sporné stránky. V týchto listinách, ktoré neboli vydané v jeho záujme a majú menší význam, vystupuje jeho osoba iba s udaním dvoch identifikačných znakov, a to uvedením mena a jeho spoločenského postavenia – comes Abraham. Jeho pôsobnosť sa zrejme vzťahovala výlučne na teritórium Žitného ostrova. Takto vystupuje aj v roku 1309 spolu s komesom Farkasom a Hambatonom, bratislavským mešťanom⁷², ktorých spoznal už v roku 1307

⁶⁸ DUCHOŇ – TURCSÁNYI, ref. 8, s. 40.

⁶⁹ SEDLÁK, ref. 23, č. 481, s. 222-223. KNAUZ, ref. 23, č. 621, s. 575-576. KRISTÓ, ref. 66, č. 181, s. 84-85. MNL OL DL 105 401.

⁷⁰ SEDLÁK, ref. 23, č. 683, s. 302. KAMMERER, ref. 14, č. 24, s. 43-44. KRISTÓ, ref. 66, č. 720, s. 317.

⁷¹ LUKAČKA, ref. 9, s. 89.

⁷² SEDLÁK, ref. 23, č. 718, s. 315. KNAUZ, ref. 23, č. 677, s. 615. „... iuxta arbitrium proborum viro- rum, videlicet comitis Farkasii, comitis Abree Rufi et Hambathonis, civis Posoniensis...“ Pozri aj KRISTÓ, ref. 66, č. 802, s. 352.

pri obchôdzke chotárnych hraníc svojej novej dediny Mierovo, v spore o akúsi čiastku zeme Samud. Zem, zvanú Samud, Šedivý lokalizuje do Kalinkova⁷³ neďaleko Bratislavy. Podľa Šmilauera je možné, že zem *Samud* ležala v priestore medzi Zemianskou Oľčou a Okočom.⁷⁴ Ako arbiter vystupuje spolu s Hambatonom a Jakubom, bratislavskými mešťanmi, Mikulášom, Budom, Petrom z Hamuljakova i Lukášom z Kračian a inými šľachticmi zo Žitného ostrova v roku 1310. Išlo o spor medzi Agnešou, vdovou po komesovi Jakubovi, a bratmi komesa Jakuba Tomášom a Dominikom, synmi Petra. Predmetom sporu boli sluhovia, slúžky, 3 kobyly zo žrebčína a 2 mladé kobyly.⁷⁵ Spolu s bratislavským mešťanom Hambatonom vystupuje Abrahám Rufus ako arbiter aj v roku 1311 v spore o akúsi čiastku zeme dediny Vlky (*Wilk*), ktorý viedli bratia Michal, Be[c]hka a Jakub z dediny Vlky s pani Annou, dcérou Jakuba z Mageru (*de Mogori*), kedysi vdovou po Kuzmovi, teraz však manželkou Marka Fudura, ktorá bola príbuzná bratov Michala, Be[c]hka a Jakuba.⁷⁶ V roku 1311 sa objavuje v listine bratislavského podžupana Detrika, keď sa spolu so štyrmi slúžnymi zúčastnil na súdnom zasadaní so šľachticmi zo Žitného ostrova (*de Csalloköz*) Füköm a Jurajom, synom Šalamúna, Matúšom a Marcelom, synmi županov dvorníkov (*filiis comitum udvarnicorum*), Mikulášom, synom Adalberta, Ladislavom, synom Beschya, Mikulášom, synom Gurka, a Pavlom, synom Ladislava, ktorí boli jobagiónmi dvorníkov (*iobbagionibus udvarnicorum*), Benediktom, synom Urku, Ladislavom, synom Zumura, Michalom, ktorý bol bratom Husvéta, Petrom, zvaným Zidev, a Petrom, synom Miku, ktorí boli starešinovia dvorníkov.⁷⁷ Komes Abraham Rufus, bratislavský mešťan Hambaton a Ondrej, zvaný Čuna, spoločne vystupujú v roku 1312 ako arbitri v spore o venné a svadobné dary pani Kláry, sestry Fuka a Andycha, ktorá bola kedysi manželkou Juraja.⁷⁸ V tom istom roku (1312) bol Abrahám Rufus prizvaný na riešenie sporu spolu s bratislavskými mešťanmi Hambatonom a Hertlinom. Pani Weniz, dcéra Wara, vdova po Mikulášovi, dostala 10 hrivien viedenských denárov z titulu vyplatenia otcovskej štvrtky od Jána, syna Fooca,

⁷³ ŠEDIVÝ, Juraj. *Mittelalterliche Schriftkultur im Pressburger Kollegiatkapitel*. Bratislava: Chronos, 2007, s. 52.

⁷⁴ ŠMILAUER, Vladimír. *Vodopis starého Slovenska*. Praha – Bratislava: Nákladem Učené společnosti Šafaříkovy, 1932, s. 32.

⁷⁵ SEDLÁK, ref. 23, č. 773, s. 335. „... iuxta arbitrium proborum virorum, scilicet comitis Abram Rufi, Hambatonis et Iacobi, civium Posoniensium, Nicolai, Bud, Petri de Guttur, Luca de Karcha, ac aliorum nobilium de Chollokuz...“ KRISTÓ, ref. 66, č. 890, s. 388. KNAUZ, ref. 23, č. 689, s. 623-624.

⁷⁶ SEDLÁK, ref. 23, č. 867, s. 369. NAGY, Imre. *Anjoukori okmánytár I. 1301 – 1321. Codex diplomaticus Hungaricus Andegavensis. I.* Budapest 1878, č. 206, s. 225-226. „... mediantibus probis viris, scilicet Hambacone, cive Posoniensi, et comite Abraam Rufo, ac aliis...“ Pozri aj KRISTÓ, Gyula. *Anjou-kori oklevéltár III. 1311 – 1314. Documenta res hungaricas tempore regum Andegavensium illustrantia III. 1311 – 1314.* Budapest – Szeged 1994, č. 48, s. 29.

⁷⁷ FEJÉR, Georgius. *Codex diplomaticus Hungariae ecclesiasticus ac civilis VIII/1.* Budae 1832, č. 24, s. 84. Fejér datuje túto listinu do roku 1301. Pozri aj KRISTÓ, ref. 76, č. 99, s. 50-51, kde Kristó tento doklad datuje dňom 29. 6. 1311.

⁷⁸ SEDLÁK, ref. 23, č. 1041, s. 444. KRISTÓ, ref. 76, č. 368, s. 168-169. „... ad ultimum tamen mediantibus probis viris, videlicet comite Abram, Hambathone, cive Posoniensi, et Andrea, dicto Chuna...“

a Barlabu, syna Jozefa.⁷⁹ Ako arbiter vystupuje aj v roku 1314 spolu s bratislavským mešťanom Hambatonom v spore, ktorý sa týkal zaplattenia 16 uhorských hrivien v prípade vraždy remenára Ladislava, Jánovho brata, kedysi manžela pani Agáty, a Pavla, syna Kyliana, kedysi manžela pani Genit. Šesť penzí poškodení Peter medik (lekár), Pavol, Ján, pani Agáta a Genit, príbuzní zavraždených Ladislava a Pavla, zaplatili bratislavskému prepoštovi za pohreb a rovnakú sumu dali súdnemu vykonávateľovi (pristaldovi) bratislavského župana.⁸⁰ Svoju úlohu zohral Abrahám Rufus ako arbiter aj v roku 1316 spolu s komesom Hambatonom v spore troch stránok, a to prepošta Bratislavskej kapituly a Petra, syna Tolweho, a hradčanov a ich pokrvných príbuzných z Ohrád (*de Kurth*) vo veci rozdelenia 7 rybníkov nachádzajúcich sa na lúke v dedine Ohrady.⁸¹ Zmierovacím sudcom bol aj v roku 1320 spoločne s komesom Hambatonom, keď Ivan, syn Benkeho, z Kondorosu (*de Kundurus*), Ján, syn Ondreja, zo Sásy (*de Zaz*) a jeho brat Mikuláš zaplatili 5 hrivien viedenských denárov Petrovi, synovi Michala, z Holíc (*de Gelye*) a jeho bratovi Farkašovi za smrť Pavla, Petrovho brata.⁸²

Abrahám Rufus a definitívny koniec jeho dobrých vzťahov s Matúšom Čákom – prebehnutie do tábora kráľa Karola Róberta

V roku 1310 daroval Abrahám Rufus svojmu kmotrovi, nitrianskemu biskupovi Jánovi, a jeho nástupcom i Nitrianskemu biskupstvu svoje dve dediny, zvané Kršteňany (dnes Veľké a Malé Kršteňany), ktoré sa nachádzali v Tekovskom komitáte. Tieto dediny susedili s biskupským majetkom Skačany a Abrahám ich daroval so všetkými ich príslušenstvami a úžitkami v tých istých hraniciach, v akých ich vlastnil aj on a predchádzajúci vlastníci. Komes Abrahám Rufus tak urobil so súhlasom svojej manželky a svojich synov. Abrahámovou pohnútkou vedúcou k tomuto daru boli mnohé Jánove dobrodenia, ako aj spása svojej duše a duše nebohého brata Ondreja, ktorý bol pochovaný v katedrálnom Kostole sv. Emeráma v Nitre.⁸³ Zaujímavé je, že v tomto doklade vydanom uhorským kráľom Karolom

⁷⁹ SEDLÁK, ref. 23, č. 1046, s. 446. NAGY, Imre. Anjoukori okmánytár II. 1322 – 1332. Codex diplomaticus Hungaricus Andegavensis. II. Budapest 1881, č. 252, s. 273. „... mediantibus probis viris, scilicet comite Abram Rufo, Hambathone et Hertlino, civibus Posoniensibus...“ Pozri aj KRISTÓ, ref. 76, č. 380, s. 173.

⁸⁰ SEDLÁK, ref. 23, č. 1192, s. 508. KNAUZ, ref. 23, č. 785, s. 695. „... mediantibus probis viris, scilicet Hambathone et comite Abram et ceteris probis viris...“ Pozri aj KRISTÓ, ref. 76, č. 737, s. 326-327.

⁸¹ SEDLÁK, Vincent. Regesta diplomatica nec non epistolariae Slovaciae II. Bratislava: Veda, 1987, č. 81, s. 55. KNAUZ, ref. 23, č. 812, s. 717-718. „... tandem arbitrio discretorum virorum, comitis Abrahe et comitis Hambatonis...“ Pozri aj KRISTÓ, Gyula. Anjou-kori oklevéltár IV. 1315 – 1317. Documenta res hungaricas tempore regum Andegavensium illustrantia IV. 1315 – 1317. Budapest – Szeged 1996, č. 232, s. 91-92.

⁸² SEDLÁK, ref. 81, č. 556, s. 256. NAGY, Imre. Codex diplomaticus patrius VII. Hazai okmánytár VII. Budapest 1880, č. 360, s. 385. „... mediantibus probis, videlicet comite Abraam Rufo et comite Hambathone...“ Pozri aj KRISTÓ, Gyula. Anjou-kori oklevéltár V. 1318 – 1320. Documenta res hungaricas tempore regum Andegavensium illustrantia V. 1318 – 1320. Budapest – Szeged, 1998, č. 846, s. 324.

⁸³ SEDLÁK, ref. 23, č. 765, s. 332. „... comes Abram, dictus Rufus, filius Menoldi... Ihoanne, dei gracia episcopo Nytriensi, compatre suo... duas villas sive possessiones suas, Keresnen vocatas, in comitatu de Ozlan existentes, possessioni episcopatus Nytriensis, Zakachan nominate contiguas

Róbertom sa uvádza Abrahám Rufus ako „*náš milovaný a verný*“, hoci išlo o familiára Matúša Čáka. Matúša Čáka totiž už v roku 1310 zbavil kráľ Karol Róbert palatínskej hodnosti.⁸⁴ Dôležité údaje nám poskytuje listina Jána, nitrianskeho biskupa a nitrianskeho dedičného župana, z roku 1318. V nej sa sťažuje na škody, ktoré mu spôsobil Matúš Čák z Trenčína, vypočítava ich a so súhlasom kaločského arcibiskupa Ladislava a iných uhorských biskupov ho opätovne s jeho prívržencami exkomunikuje a na jeho územie vyhlasuje interdikt. Matúš Čák spôsobil škody Nitrianskemu biskupstvu okrem iného na dvoch väčších majetkoch, ktoré mali spolu 50 sedliackych usadlostí (manzií), nazývaných Kršteňany, ležiacich pri dedine Skačany. Tento majetok daroval Jánovi, nitrianskemu biskupovi, Abrahám Rufus za spásu svojej a bratovej duše. Matúš Čák však obyvateľov a ľudí týchto dedín vyhnal a sústredil do svojej dediny Bánovce nad Bebravou; lepšie budovy a domy dal previesť na svoje majetky, ostatné spálil, čím spôsobil škodu 300 hrivien.⁸⁵

Kvalitatívne nová etapa sa začína v živote Abraháma Rufusa v roku 1317. Kráľ Karol Róbert vrátil Abrahámovi hrad Branč (*castrum Berench*), ktorý mu od cudzil Matúš Čák vynútenou výmenou. Okrem toho mu daroval, ako kompenzáciu za škody, ktoré mu spôsobil Matúš Čák, aj dve dediny nachádzajúce sa v Bratislavskom komitáte, a to Brodské (*Barakcha*) a Šaštín (*Saswar*). Matúš Čák nechal totiž zavraždiť dvoch Abrahámových bratov Damu a Synkeho, ako aj jeho ďalších príbuzných, vypálil mu hrádok v Červeníku (*Veruswar*) a spustošeniu sa nevyhli ani jeho ďalšie majetky.⁸⁶ Túto donáciu na druhý deň v blízkosti Komárňanského hradu (*prope castrum Kamarum*) dosvedčili Tomáš, ostrihomský arcibiskup a dedičný ostrihomský župan, a Ján, nitriansky biskup a dedičný nitriansky župan.⁸⁷ Je však otázne, či sa Abrahámovi hrad Branč vrátil, pretože

et commetaneas... prefato domino Iohanni, episcopo, et per ipsum suis successoribus episcopis... dedisset, contulisset et donasset..." Pozri aj KRISTÓ, ref. 66, č. 878, s. 383.

⁸⁴ MRVA – SEGEŠ, ref. 16, s. 61. Porovnaj ČAPLOVIČ, Dušan et al. Dejiny Slovenska. Bratislava: Academic Electronic Press, 2000, s. 116, kde sa uvádza rok 1311.

⁸⁵ SEDLÁK, ref. 81, č. 312, s. 151. „... ceterum cum nobis et capitulo nostro nobilis vir comes Abraham Rufus duas possessiones opulentas, quinquaginta mansionum, Keresten vocatas, circa villam nostram Scakachan existentes, ob remedium anime sue et fratris sui aput ecclesiam nostram sepulti... donasset; ipse hoc audito habitatores et homines ipsarum villarum in Ban, villam suam ire compulit et coegit, meliora hedificia et domos in possessiones suas deferri, reliqua omnia igne consumendo et nec pro se facit easdem congregari, in quibus nobis dampnum trecentarum marcarum cognoscitur intulisse..." Slovenský preklad listiny pozri v PEKNÍK, Miroslav et al. Dokumenty slovenskej národnej identity a štátnosti I. Bratislava: Národné literárne centrum – Dom slovenskej literatúry, 1998, s. 144-148. Pozri aj KRISTÓ, ref. 82, č. 48, s. 28. Nitrianske biskupstvo si ani po smrti Matúša Čáka nerobilo nároky na Kršteňany, hoci mohlo, keďže vo svojom archíve malo na tieto majetky donačnú listinu od Abraháma Rufusa. LUKAČKA, ref. 9, s. 123.

⁸⁶ SEDLÁK, ref. 81, č. 231, s. 117. KAMMERER, ref. 14, č. 25, s. 45-47. KRISTÓ, ref. 81, č. 578, s. 217.

⁸⁷ SEDLÁK, ref. 81, č. 234, s. 118. KAMMERER, ref. 14, č. 26, s. 47-49. KRISTÓ, ref. 81, č. 583, s. 218-219. Tomáš, ostrihomský arcibiskup a dedičný ostrihomský župan, a Ján, nitriansky biskup a dedičný nitriansky župan, sa pravdepodobne zúčastnili na obliehaní Komárňanského hradu, ktorý v tom čase patrilo Matúšovi Čákov. Nakoniec v ten istý deň (30. 9. 1317) je doložená aj prítomnosť samotného kráľa Karola Róberta v Komárne, kde vydal pod miestnym hradom (datum sub castro Kamarun) aj jednu listinu. SEDLÁK, ref. 81, č. 232, s. 117. Začiatkom novembra 1317 kráľovské vojsko po niekoľkomesačnom obliehaní dobylo hrad Komárno. MARSINA, ref. 16, s. 315. Pozri aj ČAPLOVIČ, ref. 84, s. 116.

v rokoch 1317 – 1318 Štefan Čech, syn Zdislava zo Šternberka a bratranec Matúša Čáka z Trenčína, dobýjal hrad Korlátov Kameň.⁸⁸ Podľa Varsika niet pochyb, že hrady Branč a Holíč boli opäť v rukách Matúša Čáka. Spomenutý Štefan Čech (*Bohemus*), ktorý bol bratrancom Matúša Čáka (bol synom otcovej sestry), hral významnú úlohu v dŕžave Matúša Čáka. Po jeho smrti sa spomína ako komes z Holíča a zaiste mal vo vlastníctve aj hrad Branč.⁸⁹ Aj podľa Nešpora v prípade vrátenia hradu Branč išlo skôr o gesto, resp. morálne odčinenie krivdy než o skutočný dar, pretože Matúš Čák si hrad Branč podržal zrejme až do konca svojho života.⁹⁰ Po smrti Matúša Čáka zostal hrad Branč pravdepodobne v rukách Štefana Čecha až do roku 1332, keď sa hrady Branč a Holíč vrátili Uhorsku aj za príspevia českého kráľa Jána Luxemburského.⁹¹ V tom čase bol Abrahám Rufus už niekoľko rokov mŕtvy a majetkové práva jeho synov boli zrejme odignorované, pretože hrad Branč spravoval ako kráľovský kastelán Štefan, syn Lacka z rodu Hermonovcov, a potom Tomáš Rufus, syn Aladára.⁹² Hrad Holíč zrejme postihol rovnaký osud, pretože v roku 1344 nachádzame Tomáša Rufusa ako kráľovského kastelána hradov Čachtice, Holíč a Branč.⁹³

Dôvodov, prečo sa Abrahám Rufus rozhodol nakoniec opustiť Matúša Čáka a prebehnúť do tábora kráľa Karola Róberta, mohlo byť viacero. Spomenuli sme už nútenú a nevýhodnú výmenu hradu Branč za tri Matúšove dediny v Nitrianskom komitáte v roku 1309. Ani z vlastníctva komitátu Holíč sa Abrahám Rufus netešil dlho. Dôležité udalosti sa však odohrali aj v súvislosti s vydaním hradu Dobrá Voda do rúk Matúša Čáka v roku 1316. Tie mohli Abraháma Rufusa definitívne presvedčiť o surovosti a nevypočítateľnosti konania Matúša Čáka aj voči verným familiárom, akým bol i Mikuláš Aba z Hlohovca. Dobrovodský hrad pôvodne vlastnila hlohovská vetva rodu Abovcov. Samotný hrad sa dostal do Čákových rúk niekedy medzi 25. 2. a 26. 9. 1316, pretože už 26. 9. 1316 vydáva niekoľko listín

⁸⁸ KRISTÓ, Gyula. Stephanus Bohemus. In *Historické štúdie*, 1967, číslo 12, s. 205.

⁸⁹ VARSÍK, ref. 57, s. 124. Podľa Lukačku Štefan Čech, syn Zdislava zo Šternberka, získal za vydanie Trenčianskeho hradu právo slobodného odchodu a kráľ Karol Róbert mu dokonca ponechal v držbe hrady Branč a Holíč. LUKAČKA, Ján. Matúš Čák Trenčiansky a jeho familiarita. In *Historický časopis*, 2003, ročník 51, číslo 4, s. 601. Pozri aj LUKAČKA, ref. 65, s. 60.

⁹⁰ NEŠPOR, ref. 50.

⁹¹ FÜGEDI, ref. 46, s. 108. GYÖRFFY, ref. 18, s. 356. KRISTÓ, ref. 47, s. 76.

⁹² NEŠPOR, ref. 50.

⁹³ KAMMERER, ref. 14, č. 58, s. 119. „... quod vir nobilis magister Thomas Rufus, filius Aladarii de Peech, castellanus noster de Chehte, de Berench et de Wyuar...“ Ako holičsky kastelán sa spomína aj 20. 12. 1346. „... castellanus de Wyuar...“ KAMMERER, ref. 14, č. 65, s. 134. V tejto funkcii vystupuje aj v listine z 24. 4. 1347. KAMMERER, ref. 14, č. 67, s. 143. Zastával ju aj v roku 1349. KAMMERER, ref. 14, č. 76, s. 175 a č. 77, s. 177. To spoľahlivo vyvracia tvrdenie Iršu, podľa ktorého držiteľom hradu Holíč bol Štefan Čech, ktorý vraj zotrval vo funkcii kastelána hradu až do roku 1347. IRŠA, ref. 14, s. 10. V roku 1336 nachádzame vo funkcii kastelána hradov Holíč, Branč a Beckov magistra Štefana, syna Lacka. SEDLÁK, Vincent et al. *Pramene k dejinám Slovenska a Slovákov IV. Pod vládou anjouovských kráľov. Slovensko po vymretí Arpádovcov a nástupe Anjouovcov na uhorský trón, Karola Róberta, Ľudovíta Veľkého a jeho dcéry Márie*. Bratislava: Literárne informačné centrum, 2002, č. 28, s. 109. Ako dočasní správcovia či držitelia Holíča vystupujú Tomáš Rufus (1341 – 1349), palatín Ladislav Opolský (1367) a Tomáš zo Svätého Jura (1375 – 1378). LUKAČKA, ref. 65, s. 61. PÁL, ref. 58, s. 328.

vo svojej kúrii pod hradom Dobrá Voda (*datum sub castro loku*).⁹⁴ Posledná listina z 26. 9. 1316, vydaná pod hradom Dobrá Voda, nás informuje o tom, za akých podmienok bol daný hrad vydaný. Matúš Čák v nej ďakuje kastelánovi Mokovi za „znivočenie údov a vypichnutie očí Mikuláša, syna Abu“ a zaväzuje sa ochrániť ho⁹⁵; čiže zobral komesa Moku i jeho potomstvo pod svoju ochranu. Ďakuje Mokovi za vydanie hradu Dobrá Voda. Je pochopiteľné, že Mikuláš nechcel pripustiť obsadenie hradu a svojich majetkov, ktoré zdedil po otcovej smrti (Aba Veľký alebo Krásny padol v bitke pri Rozhanovciach 15. 6. 1312⁹⁶). V dôsledku spomínaného poranenia Mikuláš Aba nepochybne zomrel.⁹⁷

Je možné, že Mikuláš Aba, syn Abu Veľkého alebo Pekného, slúžil Matúšovi Čákovi zo strachu alebo z prinútenia a po smrti svojho otca v bitke pri Rozhanovciach začal premýšľať o svojom prechode do kráľovského tábora (zrejme podobne ako Abrahám Rufus). Je jasné, že víťazstvo kráľa Karola Róberta v tejto bitke a porážka expedičného zboru Matúša Čáka so silou 1700 kopijníkov, ktorým velil práve jeho otec, mali aj istý psychologický účinok, a to nielen na Mikuláša Abu, ale aj na iných šľachticov, dovedy verných Matúšovi Čákovi, ktorí stratili dôveru v neho, prípadne sa začali obávať odplaty zo strany

⁹⁴ SEDLÁK, ref. 81, č. 116, s. 72, s. 117 a 118, s. 73, č. 119 a 120, s. 74, č. 121, s. 74-75. Prvýkrát sa hrad spomína až v liste z 25. 2. 1316, ktorým Matúš Čák vyzýva kastelánov hradu Dobrá Voda Moku a Štefana, zvaného Lwe, aby mu odovzdali hrad, čím chcel rozšíriť svoje dŕžavy aj o dobrovodské panstvo. SEDLÁK, ref. 81, č. 84, s. 56. „... Matheus palatinus dilectis sibi Moka et Stephano, dicto Lwe, castellanis de Ioku notificat... scilicet in restitutione castri, in quo residendo rebelles extiterint...“

⁹⁵ SEDLÁK, ref. 81, č. 121, s. 74-75. „... Matheus... promisit Mouka comiti pro mutilacione membrorum et eruicione oculorum Nicolai filii Aba... racione restitutionis castri loku...“

⁹⁶ Keď sa Omodej z rodu Abovcov a jeho synovia dostali do sporu s košickými mešťanmi, ako i so samotným kráľom Karolom Róbertom z rodu Anjou, boli Aba z Hlohovca spoločne s Demetrom poverení velením vojsk Matúša Čáka. Samotný Aba stál na čele 1700 kopijníkov, ktorých vyslal Omodejovcom na východné Slovensko ako posilu spomenutý Matúš. Aba i Demeter však v bitke pri Rozhanovciach, malej dedine na východnom Slovensku v Košickej kotline (asi 12 km vzdialenej od Košíc), padli 15. 6. 1312, o čom svedčia i správy vo viacerých uhorských kronikách, ako i listiny. SEDLÁK, ref. 23, č. 1036, s. 442. „... Karolus... in conflictu cum magistro Demetrio, filio Nicolai, Nicolao et David filiis Omodei, et magistro Aba ac cum tota potencia Mathei de Trenchen, prope Cassam habito...“ SEDLÁK, ref. 23, č. 247, s. 123-124. „... (K)arolus, rex Hungariae... Primum siquidem cum ipse rex contra potenciam Mathei de Trenchen, item filios Omodei, quondam palatini, Demetrium, filium Nicolai et Aba in Ruzgun conflictum habuisset...“ EMICH, Gustavus. Marci chronica de gestis Hungarorum ab origine gestis ad annum M.CCC.XXX. producta. Pestini 1867, kap. 96, CXI. „Ex parte vero altera Demetrius filius Nicolai et Aba, princeps exercitus, ac duo filii Omodei mortis iaculo vulnerati praepropere ceciderunt, et alii quamplurimi letaliter sauciati...“ Pozri i SOPKO, Július. Kroniky stredovekého Slovenska. Budmerice: Rak, 1995, s. 65-66; DANGL, Vojtech. Bitky a bojiská. Od Wogastisburgu po Lamač. Bratislava: Mladé letá, 1984, s. 39-40. V súvislosti s touto bitkou Lukačka predpokladá, že hlohovská vetva Abovcov vymrela v roku 1312 smrťou Abu Pekného v bitke pri Rozhanovciach. LUKAČKA, Ján. Najstaršie nitrianske šľachtické rody. In ŠTULRAJTEROVÁ, Katarína et al. Najstaršie rody na Slovensku. Martin: Slovenská genealogicko – heraldická spoločnosť pri Matici slovenskej, 1994, s. 109. Je však jasné, že Aba Pekný z Hlohovca mal syna Mikuláša, ako o tom svedčia viaceré listiny a formulky v nich („comes Aba, filius Abee, cum filio suo Nicolao“).

⁹⁷ Lehotská ho dokladá ako majiteľa hradu ešte i v roku 1321, čo je však podľa nás vylúčené, keďže posledná zmienka o ňom je z roku 1316. LEHOTSKÁ, et al., ref. 2, s. 58. V roku 1321 už bol Mikuláš Aba, syn Abu, mŕtvy.

kráľa. To by vysvetľovalo, prečo na podnet Matúša Čáka neskôr oslepili a okypili (odťali ruky) Mikuláša Abu jeho vlastní kasteláni hradu Dobrá Voda. Matúš Čák možno považoval neochotu vydať hrad Dobrá Voda či vymeniť ho azda dobrovoľne za niekoľko dedín (tak ako to bolo v prípade Abrahámovho hradu Branč) za Mikulášovu zradu a v príhodnej chvíli ho chcel zbaviť ďalších majetkov. Matúš Čák sa napokon o úmysloch Mikuláša Abu – prebehnutie do tábora kráľa – aj mohol dozvedieť a rozhodol sa ho kruto potrestať, čo u neho napokon nebolo ničím výnimočným.⁹⁸

Roku 1318 kráľ Karol Róbert na žiadosť komesa Abraháma Rufusa (*Abraae Rufus*), syna nebohého komesa Menolda (*comitis Moynolthy*), daroval do dedičného užívania spomenutému Abrahámovi mýto vyberané oddávna kráľovským menom v kráľovskej dedine Hlohovec (*Gulgoch*) s tým, že si ho môže presunúť k svojej dedine Červeník (*Wruswar*). Donácia sa však nevzťahovala na kráľovnin tridsiatok (*preter tricesimam reginalem*).⁹⁹ Treba podotknúť, že zvlášť v dobe Arpádovcov sa tridsiatok využíval na udržiavanie dvora kráľovnej.

Majetkové akvizície Abraháma Rufusa na sklonku jeho života

O päť rokov neskôr sa dostavil Abrahám Rufus osobne pred kráľa Karola Róberta, predložil mu dve listiny predchádzajúcich uhorských kráľov a požiadal ho o ich potvrdenie. Prvá sa týkala donácie dediny Šintava (*Semptey*), ktorú pred Abrahámom vlastnili Aba a Tomáš, synovia Hypolita (*Ipoliti*). Druhá listina sa týkala donácie dediny *Unovce (*possessionem Oln*)¹⁰⁰, ktorá bola kedysi vlastní-

⁹⁸ Za všetky prípady spomeniem aspoň jeden. Synom magistra Deša z Lefantoviec (de Elewant) krátko po tom, ako prebehli z tábora Matúša Čáka ku kráľovi Karolovi Róbertovi (zrejme po roku 1312), neváhal Matúš Čák vypichnúť či vylúpnuť oči a Dešovu manželku držal vo väzení až do jej úplného duševného vyčerpania. SEDLÁK, ref. 81, č. 463, s. 220. „... Matheus infidelis filios eiusdem magistri Deseu exoculare et dominam consortem ipsius usque ad extremam spiritus exinancionem in sua captivitate detinere non expavit...“ Aj v listine z roku 1299, ktorou uhorský kráľ Ondrej III. vrátil Ugrinovi, Petrovi, Lampertovi a Ladislavovi, synom komesa Kazimíra z rodu Hunt-Poznanovcov, ich hrady Čachtice, Piešťany, Rajec, Bojnica a Nohovan (? Rohovan), sa spomína, že Matúš Čák, „zanedbavši bázeň Božiu“, spôsobil veľa škôd, nespravodlivostí, pustošení, požiarov a zadržaní či zajatí šľachticov. BORSA – SZENTPÉTERY, ref. 14, č. 4275, s. 232. Ťažké priestupky voči cirkvi, zahŕňajúce pustošenie či zaberanie jej majetkov, ukladanie dávok a častých poplatkov poddaným cirkevných inštitúcií, vraždenie týchto poddaných a podobne, vymenúvajú a konkretizujú tieto doklady: SEDLÁK, ref. 23, č. 891, s. 379-383 k roku 1311; SEDLÁK, ref. 23, č. 967, s. 414-415 k roku 1312; SEDLÁK, ref. 23, č. 969, s. 416-417 k roku 1312; SEDLÁK, ref. 81, č. 312, s. 151-154 a č. 314, s. 155-156 k roku 1318.

⁹⁹ SEDLÁK, ref. 81, č. 369, s. 180; KAMMERER, ref. 14, č. 28, s. 52-54; KRISTÓ, ref. 81, č. 246, s. 103. Svoje mýtné miesto malo v Hlohovci aj Nitrianske biskupstvo. V listine z roku 1318 sa okrem iného píše: „Okrem toho na mýtnych miestach v Šintave, Šali, Bani, Hlohovci, Drietome, Predmieri a všade pri Váhu, v Kovarciach, Novej Vsi, Chrašťanoch, Tekove, Bátovciach, Hokovciach, Honte, Belej, Pod Zoborom za časť nám patriacu spôsobil nám škodu 200 hrvien ročne od času, čo sme sa dostali na čelo Nitrianskeho biskupstva.“ SEDLÁK, ref. 81, č. 312, s. 152. „Ad hec in tributis de Sempteh, de Sallia, de Bania, de Colchuch, de Dregma, de Pregmer et ubique circa Wag, in Koarch, in Nova Villa, in Hyrischan, in Bors, in Bath, in Egech, in Hunth, in Bela, circa Subor, quantum ad porionem nostram nos contingentem, dampnum ducentarum marcarum intulit quolibet anno a tempore, quo nos ecclesie Nitriensi presidemus...“

¹⁰⁰ Tieto *Unovce nie sú totožné so zemou synov Una, ktorú vymenil Abrahám Rufus s Abom v roku 1297. Mohlo ísť o zem nemeckých hostí z Bratislavy. Táto sa spomína v roku 1251 pri opi-

tvom Fredylina, bratranca alebo syna sestry Korráda, zvaného Warhago. Kráľ však požiadal Abraháma Rufusa o vydanie týchto majetkov a listín; navrhol mu výmenu týchto dvoch dedín a ponúkol mu hrad Bernolákovo aj s dedinou rovnakého mena. K tomuto majetku patrilo aj vyberanie menšieho mýta vo výške dvoch denárov, ktoré sa platilo za použitie cesty, pričom väčšie mýto, ktoré sa vyberalo na moste v Bernolákove, si kráľ ponechal pre seba. Dedina Bernolákovo kedysi patrila Abrahámovi, synovi Abraháma, zo Svätého Jura (*de Scenghiurgh*), ktorý ju predal úhlavnému nepriateľovi uhorského kráľa Karola Róberta Matúšovi Čákovi. Kráľ ju však odobral nevernému Matúšovi Čákovi a daroval ju do dedičného vlastníctva Abrahámovi Rufusovi.¹⁰¹ Je zrejmé, že panovník sa chcel zmocniť strategicky významnejšieho Šintavského hradu.¹⁰² Matúš Čák mal kúpiť hrad Bernolákovo od Abraháma zo Svätého Jura v rozmedzí rokov 1305 – 1307 za príspevia nevyberaného nátlaku.¹⁰³

Kráľ Karol Róbert vydal mandát prikazujúci Bratislavskej kapitule v prítomnosti kráľovského splnomocnenca Ondreja z Čely (*de Churle*, dnes obec Rovinka) obísť hranice, zvolať majiteľov susediacich pozemkov a voviesť Abraháma Rufusa do vlastníctva majetku 18. 1. 1324. Samotná obchôdzka hraníc dediny a hradu Bernolákovo bola vykonaná 11. 3. 1324. Abraháma Rufusa do držby týchto majetkov voviedli kanonik a kustód Bratislavskej kapituly magister Tomáš a kráľovský splnomocnenec Ondrej z Čely. Zvolali všetkých majiteľov susedných dedín, šľachticov z Veľkého Biela (*de Beel*), Novej Dedinky (*de Saap*), grófa Šebeša zo Svätého Jura (*de Sancto Georgio*), bratislavských mešťanov (*civibus Posoniensibus*), ako aj šľachticov z Chorvátskeho Grobu (*de Nomar*), pričom nikto nemal žiadne námietky. Privilégium kráľa Karola Róberta celú záležitosť spečatilo až 27. 4. 1324.¹⁰⁴

V roku 1325 predstúpili pred Nitriansku kapitolu Ján, zvaný Čele (*Chelle*), a komes Abrahám Rufus. Dňa 22. 2. 1325 sa dohodli o majetku Koplotovce. Ján Čele svoju zaľudnenú dedinu Koplotovce (*Koplot*), ktorú mal v dedičnom vlastníctve, predal z finančných dôvodov a z dôvodov príbuzenských spolu s dedinou Madunice (*ville Medench*) komesovi Abrahámovi Rufusovi (*Abraam*), a to $\frac{3}{4}$ dediny Koplotovce za 31 hrivien, $\frac{1}{4}$ tejto dediny Ján Abrahámovi podaroval, pretože podľa práva patrila Abrahámovej matke ako jej otcovská štvrtka. Toto všetko malo zostať v platnosti, ak by Ján Čele zomrel bez dedičov, pretože

se hraníc majetkov premonštrátskeho Kláštora pod Znievom a podľa údajov listiny sa rozprestierala pri Váhu (azda v blízkosti Šale). MARSINA, ref. 38, č. 370, s. 257. „... et inde veniet et conterminatur cum terra ville Own hospitum de Posonio iuxta fluvium Wag...“

¹⁰¹ SEDLÁK, ref. 81, č. 942, s. 410. KAMMERER, ref. 14, č. 29, s. 55. „... quendam possessionem suam Chyklyz vocatam cum castro in eadem habito similiter Cheklyz vocato...“ Pozri aj BLAZOVICH, László – GÉCZI, Lajos. Anjou-kori oklevéltár VII. 1323. Documenta res hungaricas tempore regum Andegavensium illustrantia VII. 1323. Budapest – Szeged 1991, č. 145, s. 75.

¹⁰² DUCHOŇ – TURCSÁNYI, ref. 8, s. 39.

¹⁰³ FARKAŠ, Zdeněk – CHOMA, Igor. Stredoveký hrad v Bernolákove. In Pamiatky a múzeá. Revue pre kultúrne dedičstvo, 2015, ročník 64, číslo 2, s. 51.

¹⁰⁴ KAMMERER, ref. 14, č. 33, s. 62-69. FEJÉR, Georgius. Codex diplomaticus Hungariae ecclesiasticus ac civilis VIII/2. Budae 1832, s. 524-532. Pozri aj BLAZOVICH, László. Anjou-kori oklevéltár VIII. 1324. Documenta res hungaricas tempore regum Andegavensium illustrantia VIII. 1324. Budapest – Szeged 1993, č. 202, s. 107-108.

predaj sa uskutočnil s týmito podmienkami: ak by Ján Čele mal potomkov, mohli títo Abrahámovi vrátiť 31 hrivien a $\frac{3}{4}$ dediny Koplotovce by dostali naspäť. Spomenutú $\frac{1}{4}$ si prípadní Jánovi potomkovia mohli slobodne a pokojne ponechať, ak by sa im pozdávala. V každom prípade Jánova manželka pani Kinga, dcéra Ivana (*Iwan*), ktorý bol synom Keneza de Zuh (zo Žlkoviec?), všetko právo, ktoré mala v dedine Koplotovce, prenechala Abrahámovi Rufusovi a jeho synom. Kinga mala pôvodne svoju časť Koplotoviec vo vlastníctve ako venné. Doklad uvádza existenciu viacerých dedín, zvaných Koplotovce. Dedina Koplotovce, ktorú mal Ján, zvaný Čele, v dedičnom užívaní, sa nachádzala medzi dedinou Petra, syna Nymila, ktorá sa tiež nazývala Koplotovce (*Koplot*), zemou šľachticov (zemanov) z Horného Trhovišťa (*terras nobilium de Wasard*), dedinou Koplotovce patriacou opátovi zoborského Kláštora sv. Hypolita (*abbatis de Zoborio*), dedinou Červeník (*Wrusvar*), ktorá patrila komesovi Abrahámovi Rufusovi, a dedinou Madunice (*ville Medench*).¹⁰⁵ V ten istý deň (22. 2. 1325) dosvedčila Nitrianska kapitula, že Ján, zvaný Čele, predal komesovi Abrahámovi Rufusovi svoje dedičné vlastníctvo Koplotoviec za 31 hrivien striebra, ak by zomrel bez dediča. V prípade, ak by splodil Ján dediča, dedina Koplotovce mala pripadnúť jeho synom, ktorí mali právo odkúpiť všetko späť (okrem 4. časti) za spomenutých 31 hrivien, čiže za tú istú sumu, a to bez toho, aby proti tomu obstálo akékoľvek protirečenie zo strany Abraháma Rufusa. Abrahám Rufus takisto prisľúbil, že nechá Jána v pokoji dožiť na majetku Koplotovce a nepodnikne proti nemu žiadne násilné kroky. Ján mohol tiež poberať všetky úžitky a výnosy z tohto majetku, musel však platiť Abrahámovi z majetku Koplotoviec feudálnu rentu v peniazoch (*census*).¹⁰⁶ O Jánovi, zvanom Čele, vieme, že bol v roku 1324 familiárom bratislavského župana magistra Mikuláša.¹⁰⁷ Manželka Jána Čeleho – pani Kinga – 24. 3. 1325 vystupuje ako vdova po Michalovi, zvanom Strelec, ktorý bol bratom Štefana, zvaného Strelec.¹⁰⁸ Keďže životy Abraháma aj Jána sa už blížili ku koncu, možno predpokladať, že pochádzali z rovnakej generácie a boli teda rovesníci. Abrahám a Ján mohli byť bratrance a matka Abraháma mohla byť sestrou Jánovho otca.

Poslednou majetkovou akvizíciou Abraháma Rufusa, označeného v listine prídomkom z Červeníka (*de Wrusvar*), boli Selice, ktoré sa nachádzali pri rieke Váh v Nitrianskom komitáte. Tieto získal Abrahám darom do dedičného vlastníctva od svojho príbuzného Petra, syna Štefana z Bábu (*de Baab*), a jeho syna Jána, ktorí mali dedinu Selice v dedičnom vlastníctve. Selice nadobudol Abrahám v tých istých hraniciach a medziach, v akých ich vlastnili už spomenutí Peter a Ján a ich

¹⁰⁵ KAMMERER, ref. 14, č. 34, s. 69-71. GÉCZI, Lajos. Anjou-kori oklevéltár IX. 1325. Documenta res hungaricas tempore regum Andegavensium illustrantia IX. 1325. Budapest – Szeged 1997, č. 62, s. 45-46.

¹⁰⁶ KAMMERER, ref. 14, č. 35, s. 71-72. GÉCZI, ref. 105, č. 63, s. 46.

¹⁰⁷ MNL OL DL 95 245. „... quod Iohannes dictus Chelle, famulus videlicet magistri Nicolai, comitis Posoniensis...“

¹⁰⁸ MNL OL DL 95 247. „... domina Kyngé, filia Iwan, filii Kenez de Zuh, quondam consors Michaelis [dicti Luew, nunc vero Iohanni]s dicti Chelle... domine Kyngé, prius uxoris Michaelis dicti Luew, fratris dicti Stephani Luew...“

predchádzajúci vlastníci.¹⁰⁹ V prípade Petra, Štefanovho syna, a jeho syna Jána išlo o príslušníkov bábskej vetvy Poznanovcov.¹¹⁰

Posledná písomná zmienka o Abrahámovi Rufusovi pochádza z dokladu vydaného 20. 6. 1326 v Bratislave magistrom a generálnym preceptorom rehole antonitov Uhorskej a Slavónskej provincie Singom *de Porta Trionya*.¹¹¹ Vtedy vystupuje posledný raz¹¹² ako arbiter, a to v spore medzi mestom Bratislava a rehoľou antonitov. V Bratislave musel patriť Abrahám Rufus, sám už ako bratislavský mešťan, k veľmi váženým osobám, pretože medzi vymenovanými „*discretos viros*“ sa uvádza na prvom mieste, dokonca ešte pred bratislavským richtárom Jakubom a inými bratislavskými mešťanmi Marchadom, Reichardom a Chotsebatom.¹¹³ Výsledkom sporu bolo, že Gygo de Porta Trionia, správca majetkov rehole sv. Antona v Uhorsku, potvrdil odovzdanie zeme rehole sv. Antona mestu Bratislava za nezaplatené dávky.¹¹⁴

Smrť Abrahám Rufusa a spory jeho potomkov o dedičstvo

Po Abrahámovej smrti sa vlastníkmi jeho rozsiahleho majetku stali jeho piati synovia. Títo sa spomínajú v listine uhorského kráľa Karola Róberta z 13. 11. 1328, ktorou ich kráľ dôrazne napomenul, aby nevyberali mýto od bratislavských mešťanov, ktorí nemuseli platiť mýto v celom Uhorskom kráľovstve. Kráľ Karol Róbert prikázal Ondrejovi, synovi Abraháma Rufusa, a jeho bratom rešpektovať

¹⁰⁹ KAMMERER, ref. 14, č. 36, s. 73. „... quod quasdam possessiones suas hereditarias uterque Scelechen vocatas, iuxta fluvium Waag, in comitatu Nitriensi existentes, ratione proximitatis eidem comiti Abraam, et per eum suis heredibus heredumque suorum successoribus, sub eisdem metis et terminis antiquis... dedissent, donassent et contulissent...“ Pozri aj GÉCZI, ref. 105, č. 61, s. 45.

¹¹⁰ LUKAČKA, ref. 37, tabuľka č. 14.

¹¹¹ Z uvedenej pasáže vyplýva, že antonitský kláštor v Bratislave bol minimálne do tohto obdobia centrálnym sídlom, povereným riadením všetkých kláštorov rehole sv. Antona v Uhorsku a Slavónsku. V Bratislave bol zriadený kláštor so sídlom preceptorátu, ktorý bol neskôr premiestnený do spišských Draviec. Špitálnici sv. Antona sa usídlili na bratislavskom predmestí pred Laurinskou bránou v Dedine svätého Vavrinca, kde si vybudovali kláštor so špitálom. REŤKOVSKÁ, Adriana. Rehoľa antonitov a jej rozšírenie v stredovekom Uhorsku. In *Acta historica neosoliensia*, 2012, ročník 15, s. 274-275.

¹¹² Porovnaj DUCHOŇ – TURCSÁNYI, ref. 8, s. 41, kde sa nesprávne uvádza, že Abrahám zomrel pravdepodobne v roku 1325.

¹¹³ BLAZOVICH, László – GÉCZI, Lajos. Anjou-kori oklevéltár X. 1326. *Documenta res hungaricas tempore regum Andegavensium illustrantia X. 1326*. Budapest – Szeged 2000, č. 256, s. 169. MNL OL DF 238 675. „... discretos viros ciues posonienses videlicet comitem Abraham dictum Ruffum, Jacobum iudicem posoniensem, Marchardum, Reichardum, Chotsebatum...“ Zaujímavosťou je, že bratislavský richtár Jakub je už 23. 6. 1326 označený ako nebohý. Vtedy Gygo de Porta Trionia potvrdil darovanie zeme rádu sv. Antona vedľa cesty, vedúcej k osade Pulchra villa, Margaréte, vdove po richtárovi Jakubovi. Archív hlavného mesta SR Bratislavy, Magistrát mesta Bratislavy, zbierka listín a listov 52 In *monasterium.net*, URL <<http://monasterium.net/mom/SK-AMB/362/52/charter>>, accessed at 2017-07-30Z. „... Margarete relicte comitis Jacobi quondam iudex in Posonio...“ Bližšie pozri LEHOTSKÁ, Darina. Jakubovci. Bratislavská patricijská rodina (1279 – 1420). In Bratislava. Ročenka Múzea mesta Bratislavy, 1967, ročník 3, s. 59-115.

¹¹⁴ Archív hlavného mesta SR Bratislavy Magistrát mesta Bratislavy, zbierka listín a listov 51. In *monasterium.net*, URL <<http://monasterium.net/mom/SK-AMB/362/51/charter>>, accessed at 2017-07-30Z.

slobodný prechod bratislavských mešťanov.¹¹⁵ Predpokladáme preto, že Abrahám Rufus už bol mŕtvy, aj keď ako nebohý sa prvýkrát spomína až v listine z 18. 4. 1333, ktorú vydal Abrahámov syn Ondrej. Vtedy Ondrej spolu so svojimi dedičmi dal do zálohy Mikulášovi, synovi bratislavského richtára Jakuba, štyri polia v okolí Bratislavy a zeleninovú záhradu, ktorá sa nachádzala pri jeho dome v Bratislave, za 21 hrivien viedenských denárov na 3 roky.¹¹⁶ Možno predpokladať, že Abrahám Rufus zomrel po 20. 6. 1326 a pred 13. 11. 1328.

Spoločné hospodárenie bratov sa zrejme neosvedčilo, pretože už v roku 1341 Abrahám, zvaný Mokoš (*Mokus*), syn Abraháma, zálohoval dedinu Mierovo (*possessio Beeke de Cholloukuz*) magistrovi Petrovi, synovi Abraháma, zvanému Običk (*Abychk*), bratovi magistra Šebeša zo Svätého Jura (*de Sancto Georgio*), za 20 viedenských libier (4800 viedenských denárov).¹¹⁷ V roku 1347 prenajal zase Abrahám časť dediny Mierovo. Išlo o dva lány zálohované na 10 rokov bratislavskému mešťanovi Mikulášovi, synovi Jakuba, za 40 viedenských talentov.¹¹⁸

V roku 1348 nastala zaujímavá majetková výmena. Magister Vavrinec, zvaný Leukuš, syn Abraháma Rufusa (*fulius Abrahe Rufi*), z Bernolákova alebo z Červeníka (*de Chekles seu de Wereswar*) sa dohodol so svojim bratom Móricom, zvaným Mokuš, iným menom Abrahám (*Abraam*), na majetkovej výmene pred Bratislavskou kapitulou. Vavrinec, zvaný Leukuš, sa vzdal majetkových podielov, ktoré mal v dedine Červeník (*Weruswar*) a v Koplotovcich (*Kaplath, Caplat*), spolu s oráčinami, neornou pôdou, mlynmi, lúkami, lesmi, ostrovmi (zaiste na rieke Váh), miestami, ktoré slúžili na chytanie rýb; okrem toho zaplatil aj 40 hrivien viedenských denárov ťažkej váhy (kvalitnej akosti). Móric, zvaný Mokuš, iným menom Abrahám, dal na výmenu Vavrincovi, zvanému Leukuš, celý svoj podiel, ktorý mal v Bernolákove (*in possessione Chekles*).¹¹⁹

¹¹⁵ FEJÉR, Georgius. Codex diplomaticus Hungariae ecclesiasticus ac civilis VIII/3. Budae 1832, s. 298-299.

¹¹⁶ MNL OL DF 238 685. „... Nos Andreas filius Ruffi Abrahe pie recordationis, comes de Ruffo castro...“ Pozri aj KRISTÓ, Gyula. Anjou-kori oklevéltár XVII. 1333. Documenta res hungaricas tempore regum Andegavensium illustrantia XVII. 1333. Budapest – Szeged 2002, č. 189, s. 92, kde sa autori dopustili mylnej interpretácie, keď stotožnili údaj o „Ruffo castro“ s Červeným Kameňom (Vöröskő). Je totiž zrejme, že ide o Červeník pri Hlohovci, ktorý mal Abrahám Rufus a neskôr jeho synovia v držbe.

¹¹⁷ KAMMERER, ref. 14, č. 56, s. 116-117.

¹¹⁸ MNL OL DL 41 046. SEBŐK, Ferenc. Anjou-kori oklevéltár XXXI. 1347. Documenta res hungaricas tempore regum Andegavensium illustrantia XXXI. 1347. Budapest – Szeged 2007, č. 719, s. 376. NAGY, Imre. Anjoukori okmánytár V. 1347 – 1352. Codex diplomaticus Hungaricus Andegavensis. V. Budapest 1887, č. 45, s. 105-106.

¹¹⁹ MNL OL DL 102 775. KAMMERER, ref. 14, č. 72, s. 167-168. Hrubý nesprávne uvádza, že „... Vavrinec, nazývaný aj Leukuš, syn Abraháma Rufa, sa dohodol s Móricom, prezývaným Mokuš, a jeho bratom Abrahámom na majetkovej výmene“. HRUBÝ, Tomáš. Osídlenie dolného Považia v stredoveku. Príspevok k dejinám sídelného vývoja západného Slovenska. Trnava: Filozofická fakulta Trnavskej univerzity v Trnave – Towarzystwo Slowaków w Polsce, 2015, s. 180. V skutočnosti Vavrinec, nazývaný aj Leukuš, syn Abraháma Rufusa, a Móric, zvaný Mokuš, ktorý sa volal iným menom aj Abrahám, boli bratia. Text listiny tomu jasne nasvedčuje: „... quod magister Laurentius dictus Leukus, filius Abrahe Rufi de Chekles seu de Wereswar ab una parte, Mauritius dictus Mokus seu Abraam frater suus germanus ab altera... quod Laurentius dictus Leukus, ipsi Mauritio dicto Mokus, alio nomine Abraam...“ Na inom mieste: „... verum ipse Mauritius dictus Mokus seu Abraam...“ Abrahám bolo teda iné meno pre Mórica, zvaného Mo-

Spoločné hospodárenie všetkých bratov sa časom ukázalo ako neudržateľné a neefektívne. Nevyhnutným dôsledkom sporov medzi bratmi bol návrh rozdeliť si celý majetok zdedený po otcovi Abrahámovi Rufusovi, pričom iniciatíva vyšla z Vavrincovej strany. Majetok sa rozdelil na štyri časti, pričom každý syn dostal jednu časť. Pri delení majetku sa nespomína piaty brat Menold, akiste z toho dôvodu, že bol už mŕtvy.¹²⁰ A tak si štyria bratia (Ján, Ondrej, Vavrinec, zvaný aj Leukuš, a Abrahám, iným meno Mórica¹²¹) rozdelili medzi seba majetky Červeník, hrad v Bernolákove, Koplotovce, Mierovo, Brakoň (dnes súčasť obce Gáň). Dedina Poľný Kesov nebola rozdelená pre neprítomnosť ďalšieho príbuzného bratov. Súčasťou dedičstva bolo aj mýto vyberané pri Bratislave Ondrejom, polia v okolí Bratislavy, zeleninová záhrada v Bratislave, príjmy patriace k domu v Bratislave a akási vinica, zvaná *Buerfel*. Vavrinec mal zálohované i zakúpené vinecie pri obci Paka, ako aj 50 koní vo svojom žrebčine.¹²² Týmto sa skončili všetky spory, krivdy či sťažnosti medzi Abrahámovými synmi.

Záverom možno povedať, že Abrahám Rufus patril k popredným uhorským veľmožom s majetkovou doménou na území dnešného juhozápadného Slovenska. Vypracoval sa zo sociálneho a právneho postavenia hlohovského hradskeho jobagióna až na bratislavského podžupana, a to dokonca ešte pred svojou nobilitáciou za uhorského šľachtica. Za jeho rýchlym kariérom postupom zaiste treba hľadať aj fakt, že jeho seniorom bol popredný uhorský veľmož Matúš Čák z Trenčína, ako aj to, že sa v službách posledného Arpádovca Ondreja III. na sklonku 13. storočia výraznou mierou pričínil o porážku rakúskeho a štajerskeho vojvodu Albrechta Habsburského, ktorý spočiatku ovládal okrajové časti Uhorského kráľovstva. Kráľ Ondrej III. ho preto, azda aj na príhovor samotného Matúša Čáka, obdaril viacerými donáciami. Keď mu však Matúš Čák z Trenčína siahol na majetky, prestal ho Abrahám Rufus podporovať a prešiel na stranu kráľa Karola I. Róberta. Odplata Matúša Čáka v podobe vypálenia Abrahámovho hrádka v Červeníku a zavraždenia jeho dvoch bratov nedala na seba dlho čakať. Abrahám Rufus bol vážnym človekom. Sporné stránky, najmä z Bratislavského komitátu, si ho často vyberali za zmierovacieho sudcu. Jeho piati synovia nedosiahli otcovo významné postavenie a až deľba zdedených majetkov ukončila všetky sváry a nepokoje medzi synmi.

kuš, a nie Abrahám bol brat Mórica, zvaného Mokuš. Maďarský regist pozri v SEBŐK, Ferenc. Anjou-kori oklevéltár XXXII. 1348. Documenta res hungaricas tempore regum Andegavensium illustrantia XXXII. 1348. Budapest – Szeged 2015, č. 87, s. 79-80. Na tej istej strane chybne datuje listinu do roku 1347. HRUBÝ, ref. 119, s. 180.

¹²⁰ Posledný raz sa spomína v roku 1340 spoločne so svojim bratom Ondrejom 16. 3. 1340 ako kráľovský splnomocnenec. PITI, Ferenc. Anjou-kori oklevéltár XXIV. 1340. Documenta res hungaricas tempore regum Andegavensium illustrantia XXIV. 1340. Budapest – Szeged 2001, č. 147, s. 69.

¹²¹ Genealógia rodu bola spracovaná už niekoľkými autormi. Rozrod rodu v maďarčine sa nachádza v ENGEL, Pál. Középkori magyar genealógia. Cseklészi. Arcanum DVD könyvtár. IV. Családtörténet, heraldika, honismeret. Budapest 2003 (bez uvedenia čísla strany).

¹²² SEBŐK, ref. 118, č. 1142, s. 576-578. Abrahám Rufus zrejme v čase zastávania úradu bratislavského podžupana (1293 – 1296) nadobudol majetky v Bratislave, ktoré sú potom spomínané v roku 1347 ako dedičstvo jeho synov.

Zoznam prameňov a literatúry:**Pramene a pramenné edície:**

- Archív hlavného mesta SR Bratislavy, Magistrát mesta Bratislavy, zbierka listín a listov 52. In *monasterium.net*, URL <<http://monasterium.net/mom/SK-AMB/362/52/charter>>, accessed at 2017-07-30Z.
- Archív hlavného mesta SR Bratislavy Magistrát mesta Bratislavy, zbierka listín a listov 51. In *monasterium.net*, URL <<http://monasterium.net/mom/SK-AMB/362/51/charter>>, accessed at 2017-07-30Z.
- BLAZOVICH, László - GÉCZI, Lajos. Anjou-kori oklevéltár VII. 1323. *Documenta res hungaricas tempore regum Andegavensium illustrantia VII. 1323.* Budapest - Szeged 1991.
- BLAZOVICH, László. Anjou-kori oklevéltár VIII. 1324. *Documenta res hungaricas tempore regum Andegavensium illustrantia VIII. 1324.* Budapest - Szeged 1993.
- BLAZOVICH, László - GÉCZI, Lajos. Anjou-kori oklevéltár X. 1326. *Documenta res hungaricas tempore regum Andegavensium illustrantia X. 1326.* Budapest - Szeged 2000.
- BORSA, Iván. *Regesta regum stirpis Arpadianae critico - diplomatica II, 1272 - 1290, vol. 2 - 3.* Budapest: Akadémiai Kiadó, 1961.
- BORSA, Imre - SZENTPÉTERY, Emericus. *Regesta regum stirpis Arpadianae critico - diplomatica, tomus II., volumina 4,* Budapest: Akadémiai Kiadó 1987.
- DVOŘÁK, Pavel (ed.). *Pramene k dejinám Slovenska a Slovákov III. V kráľovstve sv. Štefana. Vznik uhorského štátu a čas arpádovských kráľov.* Bratislava: Literárne informačné centrum.
- EMICH, Gustavus. *Marci chronica de gestis Hungarorum ab origine gestis ad annum M.CCC.XXX. producta.* Pestini, 1867.
- FEJÉR, Georgius. *Codex diplomaticus Hungariae ecclesiasticus ac civilis V/2.* Budaë, 1829.
- FEJÉR, Georgius. *Codex diplomaticus Hungariae ecclesiasticus ac civilis VI/1.* Budaë, 1830.
- FEJÉR, Georgius. *Codex diplomaticus Hungariae ecclesiasticus ac civilis VII/2.* Budaë, 1832.
- FEJÉR, Georgius. *Codex diplomaticus Hungariae ecclesiasticus ac civilis VIII/1.* Budaë, 1832.
- FEJÉR, Georgius. *Codex diplomaticus Hungariae ecclesiasticus ac civilis VIII/2.* Budaë, 1832.
- FEJÉR, Georgius. *Codex diplomaticus Hungariae ecclesiasticus ac civilis VIII/3.* Budaë, 1832.
- GÉCZI, Lajos. Anjou-kori oklevéltár IX. 1325. *Documenta res hungaricas tempore regum Andegavensium illustrantia IX. 1325.* Budapest - Szeged 199.
- GYÓRFFY, György. *Az Árpád-kori Magyarország történeti földrajza IV. Liptó, Maramaros, Moson, Nogysziget, Nógrád, Nyitra, Pest és Pilis megye.* Budapest: Akadémiai Kiadó, 1998.
- KAMMERER, Emericus. *A Pécz - nemzetség Apponyi - agának az apponyigrófok levéltárában őrizett oklevelei I.* Budapest 1906.
- KNAUZ, Ferdinandus. *Monumenta ecclesiae Strigoniensis II.* Strigonii, 1882.
- KRISTÓ, Gyula. Anjou-kori oklevéltár II. 1306 - 1310. *Documenta res hungaricas tempore regum Andegavensium illustrantia II. 1306 - 1310.* Budapest - Szeged 1992.
- KRISTÓ, Gyula. Anjou-kori oklevéltár III. 1311 - 1314. *Documenta res hungaricas tempore regum Andegavensium illustrantia III. 1311 - 1314.* Budapest - Szeged 1994.

- KRISTÓ, Gyula. Anjou-kori oklevéltár IV. 1315 – 1317. *Documenta res hungaricas tempore regum Andegavensium illustrantia IV. 1315 – 1317.* Budapest – Szeged 1996.
- KRISTÓ, Gyula. Anjou-kori oklevéltár V. 1318 – 1320. *Documenta res hungaricas tempore regum Andegavensium illustrantia V. 1318 – 1320.* Budapest – Szeged, 1998.
- KRISTÓ, Gyula. Anjou-kori oklevéltár XVII. 1333. *Documenta res hungaricas tempore regum Andegavensium illustrantia XVII. 1333.* Budapest – Szeged 2002.
- MARSINA, Richard. *Codex diplomaticus et epistolaris Slovaciae I.* Bratislava: Veda, 1971.
- MARSINA, Richard. *Codex diplomaticus et epistolaris Slovaciae II.* Bratislava: Obzor, 1987.
- NAGY, Imre. *Codex diplomaticus patrius VII. Hazai okmánytár VII.* Budapest, 1880.
- NAGY, Imre. Anjoukori okmánytár I. 1301 – 1321. *Codex diplomaticus Hungaricus Andegavensis. I.* Budapest, 1878.
- NAGY, Imre. Anjoukori okmánytár II. 1322 – 1332. *Codex diplomaticus Hungaricus Andegavensis. II.* Budapest, 1881.
- NAGY, Imre. Anjoukori okmánytár V. 1347 – 1352. *Codex diplomaticus Hungaricus Andegavensis. V.* Budapest, 1887.
- Originál v Magyar Nemzeti Levéltár – Országos Levéltár (MNL OL), názov fondu Diplomatikai levéltár (DL), MNL OL DL 1486, MNL OL DL 5165, MNL OL DL 41 046, MNL OL DL 102 775.
- Originál v Magyar Nemzeti Levéltár – Országos Levéltár (MNL OL), názov fondu Diplomatikai fényképgyűjtemény (DF), MNL OL DF 226 598, MNL OL DF 238 675, MNL OL DF 271 929, MNL OL DF 273 797.
- PEKNÍK, Miroslav et al. *Dokumenty slovenskej národnej identity a štátnosti I.* Bratislava: Národné literárne centrum – Dom slovenskej literatúry.
- PITI, Ferenc. Anjou-kori oklevéltár XXIV. 1340. *Documenta res hungaricas tempore regum Andegavensium illustrantia XXIV. 1340.* Budapest – Szeged 2001.
- SEBŐK, Ferenc. Anjou-kori oklevéltár XXXI. 1347. *Documenta res hungaricas tempore regum Andegavensium illustrantia XXXI. 1347.* Budapest – Szeged 2007.
- SEBŐK, Ferenc. Anjou-kori oklevéltár XXXII. 1348. *Documenta res hungaricas tempore regum Andegavensium illustrantia XXXII. 1348.* Budapest – Szeged 2015.
- SEDLÁK, Vincent et al. *Pramene k dejinám Slovenska a Slovákov IV. Pod vládou anjouovských kráľov. Slovensko po vymretí Arpádovcov a nástupe Anjouovcov na uhorský trón, Karola Róberta, Ľudovíta Veľkého a jeho dcéry Márie.* Bratislava: Literárne informačné centrum, 2002.
- SEDLÁK, Vincent. *Regesta diplomatica nec non epistolariae Slovaciae I.* Bratislava : Veda, 1980.
- SEDLÁK, Vincent. *Regesta diplomatica nec non epistolariae Slovaciae II.* Bratislava: Veda, 1987.
- SEGEŠ, Vladimír – ŠEĎOVÁ, Božena. *Pramene k vojenským dejinám Slovenska I/2. 1000 – 1387.* Bratislava: Vojenský historický ústav, 2011.
- SOPKO, Július. *Kroniky stredovekého Slovenska. Stredoveké Slovensko očami kráľovských a mestských kronikárov.* Budmerice: Rak, 1995.
- WENZEL, Gustav. *Codex diplomaticus arpadianus continuantus V. Árpádkori új okmánytár.* Pest, 1864.
- WENZEL, Gustav. *Codex diplomaticus arpadianus continuantus VIII. Árpádkori új okmánytár.* Pest, 1870.
- WENZEL, Gustav. *Codex diplomaticus arpadianus continuantus X. Árpádkori új okmánytár.* Budapest, 1873.
- WENZEL, Gustav. *Codex diplomaticus arpadianus continuantus XII. Árpádkori új okmánytár.* Pest, 1874.

Odborná literatúra:

- BARTL, Július. Hrad a podhradie v politických zápasoch posledných Arpádovcov. In HORVÁTH, Vladimír – LEHOTSKÁ, Darina – PLEVA, Ján. Dejiny Bratislavy. Bratislava: Obzor, 1982.
- ČAPLOVIČ, Dušan et al. *Dejiny Slovenska*. Bratislava: Academic electronic press, 2000.
- DANGL, Vojtech. Bitky a bojiská. Od Wogastisburgu po Lamač. Bratislava: Mladé letá, 1984.
- DUCHOŇ, Michal – TURCSÁNYI, Juraj et al. Bernolákovo 1209 – 2009. Dejiny obce. Bernolákovo: Obec, 2009.
- FARKAŠ, Zdeněk – CHOMA, Igor. Stredoveký hrad v Bernolákove. In Pamiatky a múzeá. Revue pre kultúrne dedičstvo, 2015, ročník 64, číslo 2, s. 50-55.
- FIALA, Andrej – ŠULCOVÁ, Jana – KRÚTKY, Peter. Bratislavský hrad. Bratislava: Alfa-press, 1995.
- FRANO, Jozef et al. Vlastivedný slovník obcí na Slovensku. I. zv., A – J. Bratislava: Veda, 1977.
- FÜGEDI, Erik. Vár és társadalom a 13. – 14. századi Magyarországon. Budapest: Akadémiai Kiadó, 1977.
- GÁLIK, Zdenko. Hlohovec vo víre vojenských udalostí po páde Veľkej Moravy do konca 13. storočia. In Vojenská história, 2016, č. 2, s. 6-22.
- GROFOVÁ, Mária. Hlohovec a rod Ilockých. Forum historiae. [online]. 2008, č. 2 [Mestá a šľachta, mešťania a šľachtici], s. 1-10. Dostupné na internete: <http://www.forumhistoriae.sk/FH2_2008/texty_2_2008/Grofova.pdf>.
- HABOVŠTIAK, Alojz. Stredoveká dedina na Slovensku. Bratislava: Obzor, 1985.
- HOLČÍK, Štefan – ŠTEFANOVIČOVÁ, Tatiana. Bratislavský hrad. Bratislava: Obzor, 1982.
- HRUBÝ, Tomáš. Osídlenie dolného Považia v stredoveku. Príspevok k dejinám sídelného vývoja západného Slovenska. Trnava: Filozofická fakulta Trnavskej univerzity v Trnave – Towarzystwo Slowaków w Polsce, 2015.
- IRŠA, Rudolf. Holíč – dejiny a súčasnosť. 1. časť. Dejiny do roku 1918 a pamiatky. Holíč: Mestský národný výbor, 1990.
- IRŠA, Rudolf. Holíč. Príbeh nášho mesta: dejiny do roku 1945. Holíč: Mesto Holíč, 2014.
- JANKÓ, A. – OROSS, A. – TIMÁR, G. A második katonai felmérés 1819 – 1869. [DVD-ROM.] 1. vyd., Budapešť: HM Hadtörténeti Intézet és Múzeum Térképtára a Arcanum Adatbázis Kft., 2005.
- KEMÉNY, Lajos. Bratislavský hrad a podhradie. Bratislava: Albert Marenčin, vydavateľstvo PT, 2008.
- KRISTÓ, Gyula. Az Árpád-kor háborúi. Budapest: Zrínyi Katonai Kiadó, 1986.
- KRISTÓ, Gyula. Csák Máté tartományúri hatalma. Budapest: Akadémiai Kiadó, 1973.
- KRISTÓ, Gyula. Magyarország története 895 – 1301. Budapest: Osiris Kiadó, 2006.
- KRISTÓ, Gyula. Stephanus Bohemus. In Historické štúdie, 1967, číslo 12, s. 205-210.
- LEHOTSKÁ, Darina et al. Hlohovec a jeho okolie. Bratislava: Obzor.
- LEHOTSKÁ, Darina. Jakubovci. Bratislavská patricijská rodina (1279 – 1420). In Bratislava. Ročenka Múzea mesta Bratislavy, 1967, ročník 3, s. 59-115.
- LUKAČKA, Ján. Die Kontinuität der Besiedlung auf dem Gebiet des Komitats Nitra 9. – 13. Jahrhundert. In Studia historica slovacica 18. Beiträge zur ältesten Besiedlung der Slowakei. Bratislava, 1994.
- LUKAČKA, Ján. Formovanie vyššej šľachty na západnom Slovensku. Bratislava: Mistrál, 2002.

- LUKAČKA, Ján. Matúš Čák Trenčiansky. Bratislava: Veda, Historický ústav Slovenskej akadémie vied, 2016.
- LUKAČKA, Ján. Matúš Čák Trenčiansky a jeho familiarita. In *Historický časopis*, 2003, roč. 51, č. 4, s. 589-603.
- LUKAČKA, Ján. Najstaršie nitrianske šľachtické rody. In ŠTULRAJTEROVÁ, Katarína et al. *Najstaršie rody na Slovensku*. Martin: Slovenská genealogicko - heraldická spoločnosť pri Matici slovenskej, 1994.
- LUKAČKA, Ján. Trnava a Matúš Čák Trenčiansky. In *Trnava a počiatky stredovekých miest. Pamiatky Trnavy a Trnavského kraja 12*. Trnava: Mesto Trnava - Krajský pamiatkový úrad Trnava, 2009.
- LYSÁ, Žofia. Bratislava na ceste k privilegiu 1291. Štúdie k dejinám mesta Bratislavy v 13. storočí. Bratislava: Historický ústav SAV, 2014.
- MAREK, Miloš. *Cudzie etniká na stredovekom Slovensku*. Martin: Matica Slovenská, 2006.
- MARSINA, Richard et al.: *Dejiny Slovenska I. (do roku 1526)*. Bratislava: Veda, 1986.
- MASLÍKOVÁ, Ľudmila. Vývoj osídlenia a mestotvorný proces v najzápadnejšej časti Nitrianskej stolice do začiatku 15. storočia. In *Historia Nova. Dejiny prístupné všetkým [online]*. Bratislava: Filozofická fakulta Univerzity Komenského - Katedra slovenských dejín, 2013, s. 48-70. Dostupné na internete: <https://fphil.uniba.sk/fileadmin/fif/katedry_pracoviska/ksd/h/Hino6d.pdf>.
- MRVA, Ivan - SEGEŠ, Vladimír. *Dejiny Uhorska a Slováci*. Bratislava: Perfekt, 2012.
- NEŠPOR, Jaroslav. Hrad Branč. 1. časť. Dostupné na internete: <<http://www.dejinyzahoria.sk/2014/12/udalosti.html>>.
- NOVÁKOVÁ, Mária. *Najstaršie uhorské osobné mená a pomenovacia prax na Slovensku v 13. - 14. storočí*. Dizertačná práca. Trnava: Trnavská univerzita v Trnave, 2010.
- PÁL, Engel. *Középkori magyar genealógia. Cseklézi. Arcanum DVD könyvtár. IV. Csáládtörténet, heraldika, honismeret*. Budapest 2003.
- PÁL, Engel. *Magyarország világi archontológiája 1301 - 1457. I*. Budapest: MTA Történettudományi intézete, 1996.
- REŤKOVSKÁ, Adriana. Rehoľa antonitov a jej rozšírenie v stredovekom Uhorsku. In *Acta historica neosoliensia*, 2012, ročník 15, s. 255-297.
- SEDLÁK, Vincent. Die älteste Besiedlung des Komitates Bratislava. In *Studia historica slovaca 18. Beiträge zur ältesten Besiedlung der Slowakei*. Bratislava, 1994, s. 13-128.
- SEDLÁK, Vincent. *Od prvej písomnej správy do roku 1526*. In NOVÁKOVÁ, Veronika - VÉGH, Andrej. Galanta. Bratislava: Obzor, 1987.
- SOCIN, Adolf. *Mittelhochdeutsches Namenbuch: nach oberrheinischen Quellen des zwölften und dreizehnten Jahrhunderts*. Bazilej: Verlag von Helbing & Lichtenhahn, 1903.
- STEINHÜBEL, Ján. Bratislavský komitát. In *Historický časopis*, 2012, ročník 60, s. 191-214.
- ŠEDIVÝ, Juraj. *Mittelalterliche Schriftkultur im Pressburger Kollegiatkapitel*. Bratislava: Chronos, 2007.
- ŠIMONČIČ, Jozef. *Dejiny Trnavy. 1. zväzok*. Trnava: Mesto Trnava, 2010.
- ŠIMONČIČ, Jozef - WATZKA, Jozef. *Dejiny Trnavy*. Bratislava: Obzor, 1989.
- ŠMILAUER, Vladimír. *Vodopis starého Slovenska*. Praha - Bratislava: Nákladem Učené společnosti Šafaříkovy, 1932.
- ŠPIESZ, Anton. *Ilustrované dejiny. Bratislava v stredoveku*. Bratislava: Perfekt, 2001.
- ULIČNÝ, Ferdinand. *Dejiny Slovenska v 11. až 13. storočí*. Bratislava: Veda, 2013.
- URMINSKÝ, Jozef. *Šulekovo - Beregseg 1211 - 2011. 800 rokov od prvej písomnej zmienky*. Hlohovec: Vlastivedné múzeum v Hlohovci, 2011, s. 60.

- VARSÍK, Branislav. Osídlenie Myjavy a Myjavskej pahorkatiny do začiatku 17. storočia. In Zborník Filozofickej fakulty Univerzity Komenského, *Historica*, 1972, ročník 23, s. 91-163.
- VARSÍK, Branislav. Slovánske (slovenské) názvy riek na Slovensku a ich prevzatie Maďarmi v 10. – 12. storočí. (Príspevok k etnogenéze Slovákov). Bratislava: Veda, 1990.
- ZSOLDOS, Attila. Magyarország világi archontológiája 1000 – 1301. (Secular Archontology of Hungary, 1000 – 1301.) *História*, MTA Történettudományi Intézete. Budapest 2011.

Počet znakov vrátane medzier: 107 715

Počet slov: 15 850